ISBN 978-83-933-051-3-1

Mazowsze.
serce Polski

Wydawnictwo współfinansowane ze środków
Samorządu Województwa Mazowieckiego

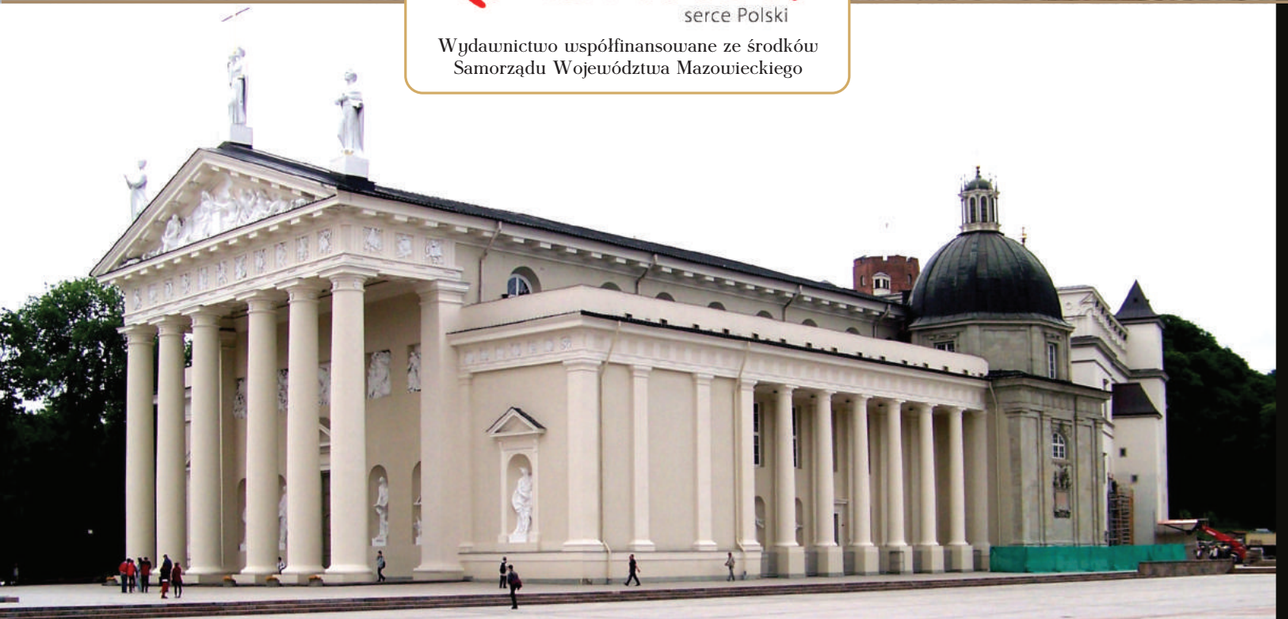

Wielki Gościniec Litewski

(Warszawa - Wilno)

szlak turystyczny,
wielcy ludzie,
niezwykłe krajobrazy,
wspaniałe zabytki

Część I

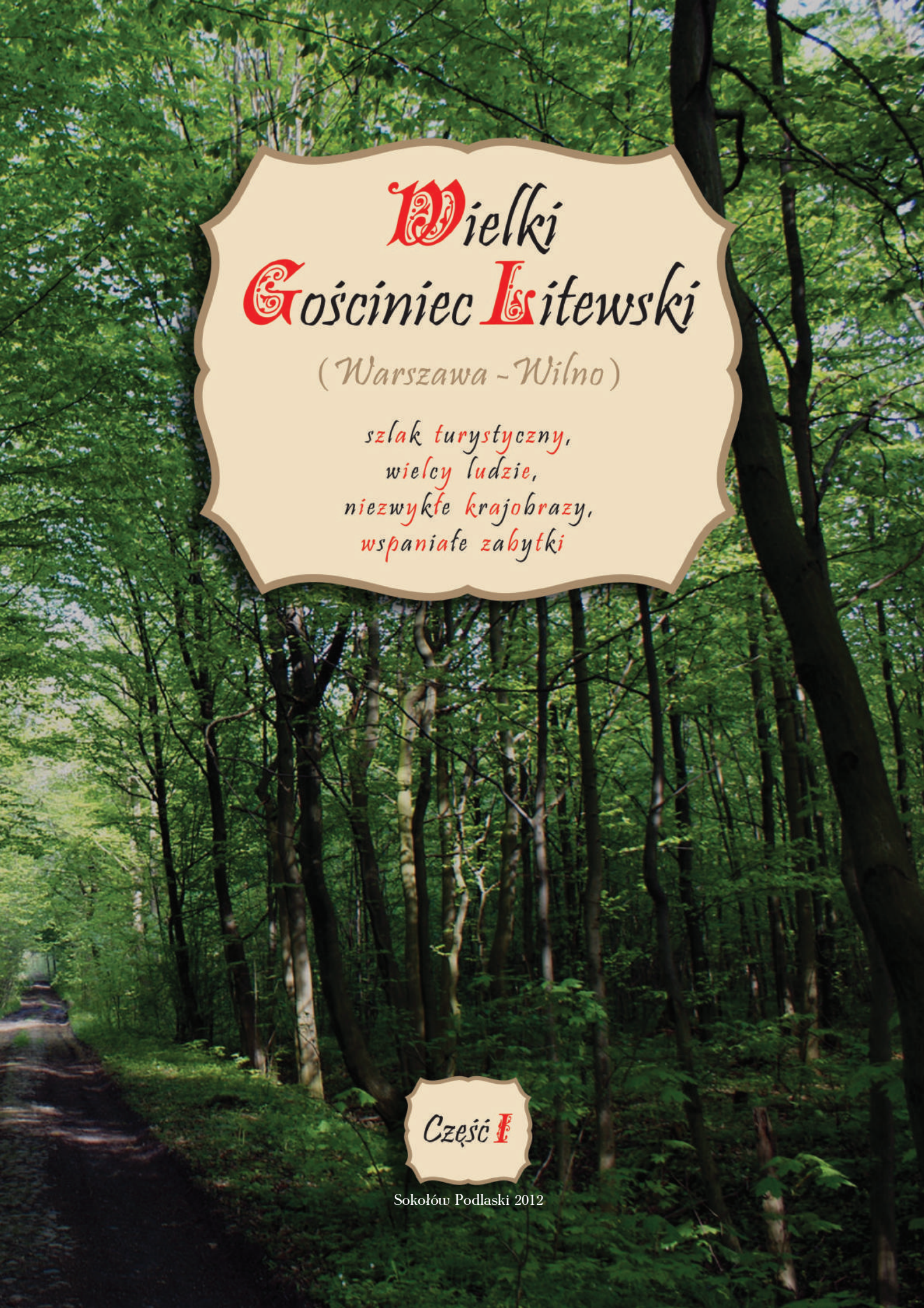

Wielki Gościniec Litewski

(Warszawa - Wilno)

szlak turystyczny,
wielcy ludzie,
niezwykłe krajobrazy,
wspaniałe zabytki

Część I

Sokołów Podlaski 2012

PODRÓŻ WIELKIM GOŚCIŃCEM LITEWSKIM

Podróżowanie jest w opozycji do układzonej codzienności. Wywołuje emocje, kusi przygodą, zaspokaja ciekawość świata i chęć przeżycia czegoś nowego. I wcale nie trzeba wyjeżdżać w najdalsze, egzotyczne strony, żeby zobaczyć ekscytujące miejsca i poznać wyjątkowych ludzi. Czasami w niezwykłą podróż można wybrać się wyruszając w okolice bliskie, ale nie do końca wcześniej poznane. Taką właśnie eskapadę pragniemy zaproponować wszystkim, którzy wybiorą się na wycieczkę szlakiem Wielkiego Gościńca Litewskiego, wiodącego wzdłuż dawnego traktu handlowego i pocztowego z Warszawy do Wilna. Szlak łączył dwie stolice Rzeczpospolitej i był Jej najważniejszą arterią w XVII i XVIII wieku.

Proponowana Państwu podróż będzie fascynującą peregrynacją w czasie i w przestrzeni. Przeniesiemy się w przeszłość, do czasów świetności szlaku i wyruszymy z Warszawy, kierując się na północny wschód starym traktem handlowym, który wiódł do litewskiej stolicy. Ponieważ wyprawa jest dość daleka, proponujemy pokonanie na początku pierwszego jej etapu, wiodącego z Warszawy do przejścia granicznego w Kuźnicy Białostockiej.

Wyjeżdżając z Warszawy w kierunku historycznej i administracyjnej granicy Mazowsza z Podlasiem, a potem granicy państwa mijać będziemy urokliwe miasteczka, ciche wioski, szlacheckie zaścianki, dostojne kościoły, przepiękne cerkwie i dumne pałace. Otaczać nas będą bezkresne lasy i senne niziny nadbużańskie. Na przestrzeni ok. 300 km mijać będziemy tak różnorodne krajobrazy przyrodnicze i kulturowe, że nasza wyprawa stanie się prawdziwą i niezapomnianą przygodą.

W podróż wyruszymy spod Pałacu Wesslów, zwanym dawniej Pocztą Saską, usytuowanym na Krakowskim Przedmieściu 25 (obecnie siedziba Prokuratury Apelacyjnej). Przejedziemy przez Wisłę, udamy się na Pragę, a stąd drogą wojewódzką 637 do Sulejówka. Dalej jechać będziemy przez Okuniew, Stanisławów, Dobre, Pniewnik, Roguszyn, Liw, Węgrów, Sokołów Podlaski, Skrzeszew, Drohiczyn, Granne, Perlejewo, Pobikry, Brańsk, Bielsk Podlaski, Haćki, Wojszki, Białystok, Wasilków, Czarną Białostocką, Sokółkę do Kuźnicy Białostockiej. Drugi etap tej wyprawy wiedzie od granicy polsko-białoruskiej do Grodna, Rotnicy (dzielnica Druskiennik), Merecza, Oran, Trok i Wilna.

W każdej z tych miejscowości natraficie Państwo na liczne atrakcje turystyczne, każda też może być bazą wypadową w najbliższe okolice, które kryją wiele intrygujących ciekawostek. I tak na przykład będąc w Liwie i w Węgrowie warto zboczyć na szlak Doliny Liwca, goszcząc w Sokołowie Podlaskim koniecznie należy wybrać się w teren powiatu sokołowskiego, aby obejrzeć liczne cerkiewki unickie i imponujący monastyr w Wirowie. Podążając z Drohiczyna wzdłuż Bugu do Perlejewa i Pobikrów, na pewno warto zjechać z trasy i udać się do Ciechanowca, gdzie mieści się unikatowy skansen. Wyjeżdżając za Białystok można, kierując się na wschód od głównego szlaku, dotrzeć do pięknego Supraśla, a bardziej na północ do Bohonik i Kruszynian, słynnych wiosek tatarskich.

W czasie naszej eskapady pamiętajmy, że Wielkim Gościńcem Litewskim jeździli królowie, arystokraci, szlachta, kupcy, ludzie wielu narodowości i wyznań, obywatele różnych krajów Europy. Regularnie przemierzali tę trasę kurierzy pocztowi, którzy oprócz przesyłek pocztowych przewozili prasę z Korony na Litwę i w drugą stronę. Ruch na gościńcu był ogromny. Wielu podróżników dokładnie spisało swoje wrażenia z wyprawy. Jedna z najciekawszych relacji należy do wybitnego naukowca i podróżnika Georga Forstera, który przemierzał drogę z Warszawy do Wilna i ze szczerym zainteresowaniem opisywał mijane miejscowości.

Był rok 1784. Nie wiemy czym Georg Forster podróżował. Czy była to karoca? Kareta? A może zdobywający w tym czasie wielką popularność dyliżans? Jakkolwiek przyszło Forsterowi przemierzać tę trasę, trudów podróży się nie bał. Wszak minęło dopiero kilka miesięcy, od kiedy wrócił ze słynnej i pionierskiej wyprawy dookoła świata, którą dowodził sam James Cook. Pełna przygód eskapada była dla Forstera prawdziwą szkołą życia, czemu dał wyraz pisząc szczegółowy dziennik podróży, do dziś będący wzorem tego typu literatury. Kiedy więc cała Europa zaczytywała się „Podróżą naokoło świata" młodego naukowca, on sam wybrał się do Wilna na zaproszenie Hugo Kołłątaja, aby nauczać na Uniwersytecie Wileńskim historii naturalnej.

Jedną z miejscowości szerzej opisanych przez znakomitego globtrotera był Sokołów Podlaski. Miasto bardzo się spodobało Georgowi Forsterowi. W „Dzienniku podróży po Polsce" tak je opisał: *„O godzinie dwunastej przybyłem do Sokołowa. Jest to miłe, czyste miasteczko, domy drewniane, kryte gontem, wokoło rynku jednak murowane i bardzo ładne. Poczta ma bardzo ładny pokój dla gości. Ściany są tu ozdobione sztychami wyobrażającymi siedem cudów; między innymi widok wnętrza świątyni w Efezie. Wszystkie obrazki ładnie kolorowane. Ach, do stu piorunów! Upieczono tu dla mnie kurę, i to w dzień postny, a słońce świeci tak ładnie, że nawet w kurnej izbie musiałem być radosny w chwili, gdym odczuł jego promienie, cóż dopiero tu, pod kolosem rodyjskim, wspaniałym Koloseum, piramidami Egiptu, które jako ozdoby stoją na postumentach przed stołami i kominkami, pod latarnią morską Aleksandrii, murami i wiszącymi ogrodami słynnego na cały świat Babilonu".*

Georg Forster był niewątpliwie człowiekiem, który umiał czerpać radość życia z najmniejszych drobiazgów, jak widzimy ucieszyć potrafiła go ładna pogoda, smaczny posiłek, czyste miasto, przyjaźni ludzie. Codzienne sytuacje były też dla niego pretekstem do snucia przemyśleń o głębszym sensie ludzkiej kondycji. Egzotyczne miedzioryty na ścianach skromnej stacji pocztowej w maleńkim mieście wzbudziły u Forstera szczere zdziwienie, ale też pozwoliły na wysnucie wniosku, że ludzie z ogromną fantazją i marzeniami o podróżach do dalekich krajów są wszędzie. Młody naukowiec stwierdza, że chęć przeżycia przygody i poznania świata jest naturalną częścią ludzkiej egzystencji, niezależnie od miejsca zamieszkania, statusu społecznego, czy czasów, w jakich przyszło nam żyć.

O podróżach do wyjątkowych miejsc, naznaczonych ludzkim geniuszem i patyną historii, marzy wiele osób. Niestety, niewielu udaje się dotrzeć tak daleko. Ale może w podróżowaniu wcale nie chodzi o punkt docelowy. Może podróżowanie samo w sobie jest wartością, przygodą, celem. Jeżeli tak, to nawet krótka wyprawa po mało znanych okolicach może dostarczyć niezapomnianych wrażeń. Może być źródłem przeżyć związanych z nowo poznanymi ludźmi, nieprzewidzianymi sytuacjami, pięknymi krajobrazami, unikatowymi budowlami, czy zachwycającymi dziełami sztuki.

Planując podróż weźmy więc pod uwagę trasy może mniej znane, ale nie ustępujące walorami tym najbardziej uczęszczanym. Na pewno warto więc wybrać się na Wielki Gościniec Litewski i pojechać już nie dyliżansem a samochodem z Warszawy w kierunku Podlasia, na ziemie położone tuż za Liwcem, które dawniej należały do Wielkiego Księstwa Litewskiego. Różnicę w krajobrazie kulturowym dostrzeżemy od razu, tak jak dojrzał ją i opisał inny słynny podróżnik Józef Grajnert w połowie XIX wieku. Ten etnograf i historyk szczególnie wiele miejsca poświęcił opisowi Węgrowa, Sokołowa Podlaskiego i terenów nadbużańskich.

Co najciekawsze, Grajnert zwrócił szczególną uwagę na zmieniający się nagle, na tak krótkim przecież odcinku drogi, krajobraz kulturowy. Węgrów, bardziej zachodni, ciążący ku stołecznemu Mazowszu i okolice Sokołowa Podlaskiego, zwłaszcza te w kierunku Bugu, typowo wschodnie ze swoimi cerkiewkami, wioskami bojarskimi, śpiewną mową i tęsknym krajobrazem. Gdzieś pomiędzy Węgrowem a Sokołowem człowiek przekracza jakby niewidzialną granicę i przenosi do krainy wiodącej prosto na dalekie kresy.

W taką właśnie podróż Wielkim Gościńcem Litewskim pragniemy zabrać współczesnych turystów. To podróż w poszukiwaniu dawnej wielokulturowej Rzeczypospolitej Obojga Narodów, wiodąca przez mało znane, ale jakże urokliwe miasta i okolice. To podróż na Wschód, którego specyfika daje się poznać i odczuć już kilkadziesiąt kilometrów od Warszawy. Niniejsze wydawnictwo, opracowane staraniem lokalnych i regionalnych animatorów kultury i turystyki, a współfinansowane przez Samorząd Województwa Mazowieckiego, jest pierwszym tak obszernym kompendium wiedzy na temat historycznego traktu i licznych atrakcji na nim usytuowanych. Jesteśmy przekonani, że stanie się zachętą dla tych, którzy poszukują oryginalnych tras turystycznych i będzie pomocne wszystkim, którzy zapragną podróżować szlakiem WGL.

Maria Koc, *etnograf*
Dyrektor Sokołowskiego Ośrodka Kultury

Wybitny naukowiec i podróżnik Georg Forster

Podróżowanie zaczynało się od placu spod Pałacu Wessla na Krakowskim Przedmieściu

Krucyfiks Andrzeja Schlütera

Cudowny obraz Matki Boskiej Ostrobramskiej w Wilnie

Herb Warszawy
(1659)

Pałac Wessla
na Krakowskim
Przedmieściu
- obecnie gmach
Prokuratury
Apelacyjnej

Znaczek pocztowy
z wizerunkiem
Ignacego
Franciszka
Przebendowskiego

Dawna mostowa
baszta bramna,
obecnie siedziba teatru
„Stara Prochownia”

Szlak Wielkiego Gościńca Litewskiego

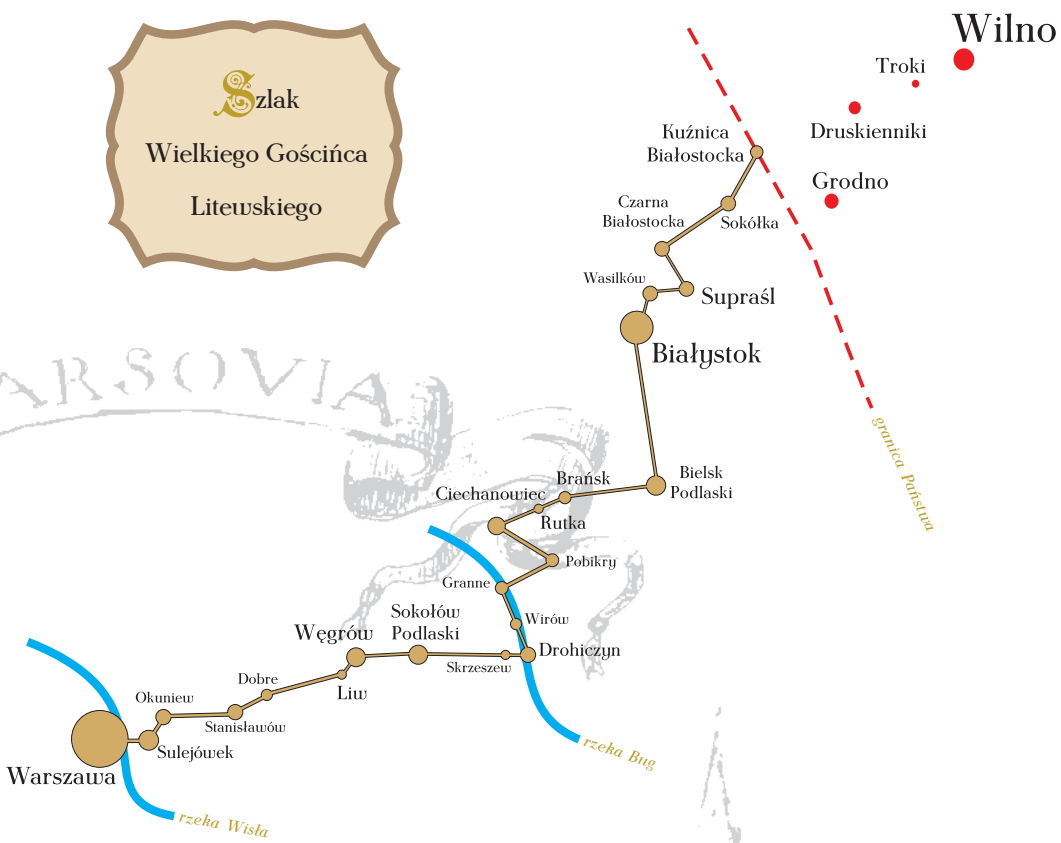

Tak podróż się zaczyna, A kto wie, jak skończy się...
(E. Mielczarek)

Podróż szlakiem Wielkiego Gościńca Litewskiego ma swój początek w **Warszawie** przy Pałacu Wessla na Krakowskim Przedmieściu. Jednak nie Teodor Wessel, jeden z kolejnych właścicieli tego okazałego gmachu zbudowanego w poł. XVIIII w. dla Załuskich, będzie dla nas głównym patronem tego zabytku. Jest nim dyrektor poczty polskiej, Ignacy Franciszek Przebendowski, który w 1780 r. przeniósł tu główną siedzibę poczty z kamienicy Wasilewskiej. Stąd wyruszały na wschód, dojeżdżając do **Wilna** i dalej, dyliżanse, powozy pocztowe i gońcy konni. Na szlaku oczekiwały na podróżnych - i przesyłki - stacje pocztowe, rozmieszczone w odległości od 2 do 6 mil (mila polska liczyła ok. 7,5 km), które pełniły rolę urzędów pocztowych, gospód z noclegiem oraz miejsc zmiany koni. Sam pałac przebudowany w końcu XIX w. (proj. A. Woyde i W. Marconi), mieści obecnie Prokuraturę Apelacyjną.

Pocztę w Polsce założył w 1558 r. król Zygmunt August. Przewidujący władca rozpoczął w tym samym roku przygotowania do budowy umożliwiającego swobodną komunikację ze wschodnią częścią państwa mostu przez Wisłę. Most ukończyła jego siostra, królowa Anna Jagiellonka. W 1573 r. niemiecki podróżnik Georgius Braun pisał: „Zygmunt August zbudował na Wiśle most drewniany, długi stóp 1150, który tak długością, jak i wspaniałością widoku w całej Europie prawie nie miał sobie równego i podziw powszechny wywoływał...”. Nawet Jan Kochanowski poświęcił mostowi kilka utworów. Do dziś istnieje fragment tej budowli - dawna mostowa baszta bramna, obecnie siedziba teatru „Stara Prochownia”.

Królowa
Anna Jagiellonka

*Obraz
Bernarda
Belotta
zw. Canaletto*

Herb Sulejówka

W. Kossak,
Portret
Józefa Piłsudskiego

Jadąc drogą międzynarodową E 30 mijamy dawne przedmieście Warszawy - **Grochów** - słynne z zaciekłych walk powstańców z wojskami rosyjskimi podczas bitwy, która ocaliła Warszawę podczas powstania listopadowego (25 II 1831 r.). Wspomnienia te wprowadzają jeden z motywów, jaki odtąd będzie towarzyszył Szlakowi - liczne pola bitew staczanych przez wojska przemieszczające się w minionych wiekach po tej strategicznej drodze prowadzącej z Warszawy na wschód Rzeczypospolitej.

Zjeżdżamy z trasy w drogę nr 637 w Sulejówku aby odwiedzić dom jednego z największych polskich wodzów i mężów stanu - willę marszałka Piłsudskiego. **Sulejówek**, o którym pierwsze wiadomości pojawiają się w 1526 roku, nabrał znaczenia w II poł. XIX w. jako stacja kolejowa i osiedle wojskowe powstałe obok poligonu artyleryjskiego Rembertów założonego w 1898 r.

Pomiędzy drzewami parku prześwituje biały dworek, w którym Józef Piłsudski spędził trzy lata (1923-26) na dobrowolnym „wygnaniu" po dymisji ze stanowiska szefa Sztabu Generalnego. Dworek „Milusin", zaprojektowany przez Kazimierza Skórewicza, był darem Komitetu Żołnierza Polskiego. Marszałek mieszkał w nim razem z drugą żoną Aleksandrą oraz córkami Wandą i Jadwigą. Na ich pamiątkę w pobliżu muzeum ustawiono uroczy pomnik-ławeczkę. Stąd 12 maja 1926 roku wyruszył do Warszawy na czele wiernych sobie oddziałów aby przejąć władzę w państwie. W 1935 roku, już po śmierci Józefa, Piłsudskiego, powstało tu jego muzeum. Do rangi symbolu sytuacji powojennej w kraju urasta fakt, że do 1956 r. dworek zajmowała ambasada ZSRR. Starania o zorganizowanie muzeum biograficznego Marszałka trwały do 2003 r. Obecnie Muzeum - dworek Milusin przy ul. Oleandrów 5 jest udostępniony do zwiedzania w weekendy. Pełne otwarcie planowane jest na 2012 r.

Dworek „Milusin", zaprojektowany
przez Kazimierza Skórewicza

Pomnik-ławeczka poświęcony
Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu

Aby pokazać, że Marszałek był nie tylko wojownikiem ale i kochającym tatą, w pobliżu muzeum ustawiono uroczy pomnik-ławeczkę, z Piłsudskim i jego dwoma córeczkami

The most interesting place in **Sulejówek** is a villa - small manor house of marshal Józef Piłsudski, great Polish politician, winner in the war against Soviet Russia in 1920, which protected Western Europe from Bolshevik`s invasion.

The manor called *Milusin* was built in 1923. In 1926 marshal Piłsudski and his loyal military troops set out from her to Warsaw. In the result of the civil fights he gained the powerin state until his death in 1935. In *Milusin* we can see an exhibition dedicated to Józef Piłsudski (open on weekends).

Herb Okuniewa

W pocz. XVI w., po inkorporacji Mazowsza do Korony, powstało miasto **Okuniew**, własność Stanisława z Grodziska Okunia - cześnika czerskiego, który lokował w 1538 r. miasto rozwijające się pomyślnie dzięki położeniu przy głównym trakcie handlowym - gościńcu litewskim z Warszawy do Wilna i na Ruś. Okuniewem, jako miastem prywatnym, władali m. in. Okęccy, Grzybowscy, Kliccy i Łubieńscy.

Ze względu na położenie przy strategicznym trakcie często nawiedzały go wojska i - siłą rzeczy - dowodzące nimi wybitne osobistości. W 1656 r. pod Okuniewem Stefan Czarniecki rozbił oddział 2000 Szwedów. W czasie wojny północnej w 1703 r. kwaterował w Okuniewie król szwedzki Karol XII; podczas niespodziewanego ataku król ledwie uszedł z życiem, zaś Okuniew został spalony w czasie bitwy. Po raz kolejny Okuniew spłonął w czasie powstania listopadowego 18 lutego 1831 roku w wyniku starcia między oddziałami generałów Żymirskiego i Szembeka a wojskami rosyjskimi dowodzonymi przez Iwana Dybicza. W 1869 r. podupadłe gospodarczo miasto (wskutek utraty dawnego znaczenie przez gościniec litewski) straciło prawa miejskie.

Z zabytków wart jest obejrzenia kościół pw. św. Stanisława Kostki (1823-1835); którego projekt przypisywany słynnemu architektowi Chrystianowi Piotrowi Aignerowi. Kościół ufundowany został przez Jana Łubieńskiego. Posiada efektowną klasycystyczną fasadę i mało zmienione wyposażenie wnętrza z obrazem Trójcy Świętej szkoły włoskiej z pocz. XVIII. w ołtarzu głównym. W starym parku stoją romantyczne ruiny klasycystycznego pałacu rodziny Łubieńskich z I połowy XIX w. malowniczo wtopione w bujną roślinność. Jednak to, co zapewniło miejscowości największy rozgłos, to serial „Plebania" nakręcany przez kilka sezonów właśnie na plebanii i w kościele okuniewskim. Chodząc po uliczkach możemy przeżywać na nowo perypetie sympatycznych bohaterów filmu i odtworzyć sobie jego ciepłą atmosferę.

Kościół pw. św. Stanisława Kostki, którego projekt przypisywany jest słynnemu architektowi Chrystianowi Piotrowi Aignerowi

Okuniew was established in XVI c. by Mazovian knight Stanisław Okuń. Because of its localization Okuniew was exposed to attacks of the enemy armies marching down the Great Lithuanian Road, the town was heavy demolished during so called Swedish Wars on 1656 and 1703 and November Uprising on 1831. The most interesting sight is a classical St. Stanisław Kostka parish church (1823-1835) with original altars and pictures.

Herb Stanisławowa

Anna, Janusz i Stanisław - ostatni książęta mazowieccy

Pierwsze wzmianki o miejscowości z wieku XIV (1361 r.) dotyczą wsi Cisek i dworu myśliwskiego w puszczy Sulejowskiej. W 1418 r. prawa miejskie nadał wsi książę mazowiecki Janusz I Starszy, ale swoją nazwę zawdzięcza księciu Stanisławowi I, który wraz z bratem - Januszem III - ponowił lokację w 1523 r., nadając miastu przywilej posiadania samorządu, łaźni, postrzygalni sukna i wagi. Istniał tu drewniany kościół zastąpiony po roku 1530 murowaną świątynią pw. św. Jana Chrzciciela i św. Stanisława. W 1545 r. królowa Bona zbudowała sobie okazałą tu siedzibę - drewniany dwór o dwóch kondygnacjach. W tym czasie do Stanisławowa przynależało aż 8 młynów.

W 1783 roku stanisławowski dwór gościł króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, powracającego z Siedlec do Warszawy. W 1794 roku wojska rosyjskie dowodzone przez Suworowa, spustoszyły miasto. Kolejna kampania, która dotknęła **Stanisławów**, to wyprawa Napoleona na Moskwę rozpoczęta wiosną 1812 roku. W lutym 1831 roku pod Stanisławowem wojska rosyjskie przygotowywały się do szturmu na Warszawę zakończonego zwycięską dla Polaków bitwą pod Olszynką Grochowską.

Przy trakcie znajduje się klasycystyczny zajazd (1813-16). Jest to budynek o interesującej, urozmaiconej bryle i siedziba dawnej poczty konnej. Poza głównym placem zza domów wychyla się wysoki dach kościoła pw. św. Jana Chrzciciela i św. Stanisława Biskupa z ok. 1530 r.; restaurowany w 1620 r., przebudowany w 1826 r. i w końcu odbudowany w latach 1958-1962 po zniszczeniach wojennych, obecnie w stylu neogotyckim.

Kościół pw. św. Jana Chrzciciela i św. Stanisława Biskupa

Przy trakcie znajduje się klasycystyczny zajazd

First information of **Stanisławów** as forest manor and village comes from XIV century (1361); in 1418 the village gained the town rights from hands of famous prince Janusz I the Elder. The name owes to last mazovian Prince - Stanisław (+1524). In the middle of central place there is building in classical style (1813-16) former post office station. Another interesting monument of history is a catholic parish church from 1530, renovated in 1620, rebuilt in 1826 in gothic style.

Herb Gminy Dobre

Kościół w Dobrem

Pomnik pamięci Józefa Piłsudskiego

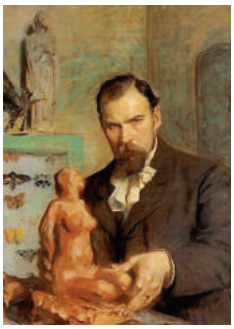

Konstanty Laszczka *(1865-1956)* (portret pędzla Leona Wyczółkowskiego)

Osada zachowująca cechy miasta (rynek, regularne rozplanowanie ulic). Podobnie, jak inne osiedla na tym szlaku, **Dobre** zawdzięczało swój rozwój gościńcowi litewskiemu. W powstaniu listopadowym 17 II 1831 r. koło Makówca Dużego doszło do starcia zwanego bitwą pod Dobrem pomiędzy wojskami polskimi dowodzonymi przez gen. Jana W. Skrzyneckiego i awangardą maszerującej na Warszawę armii Iwana Dybicza. Polacy zadali duże straty nieprzyjacielowi i wycofali się w zwartym szyku. Podupadające wskutek zastoju w handlu spowodowanego budową Traktu Brzeskiego Dobre straciło prawa miejskie w 1852 r.

W Dobrem obejrzeć można interesujący neogotycki kościół pw. św. Mikołaja (1878 r., proj. Bolesława Podczaszyńskiego), wzorowany na słynnym kościele św. Anny w Wilnie. Największą chlubą Dobrego jest Konstanty Laszczka (1865-1956), jeden z najwybitniejszych rzeźbiarzy polskich. Jego życiorys to niezwykła opowieść - urodził się „pod strzechą" - w rodzinie chłopskiej w Makówcu Dużym. Na utalentowanego chłopca zwrócili uwagę miejscowi dziedzice - Ostrowscy, którzy sfinansowali jego naukę w Warszawie; dalej kształcił się w Paryżu. Jego dzieła mieszczą się w nurcie secesji polskiej z wpływami Rodina. Szczytem jego kariery naukowej było objęcie w 1899 r. kierownictwa katedry na ASP w Krakowie, z której wyszły takie tuzy rzeźby polskiej, jak Bolesław Biegas, Henryk Kuna, Jan Szczepkowski i Xawery Dunikowski.

W Gminnym Ośrodku Kultury przy ul. Kilińskiego 1a w Dobrem znajduje się Społeczne Muzeum Konstantego Laszczki z nadzwyczaj interesującą kolekcją pochodzącą z darów artysty, m.in. jego znakomite rzeźby oraz medale, szkice gipsowe, narzędzia rzeźbiarskie, a także fotografie, dyplomy honorowe i odznaczenia.

Most impressive building in **Dobre** is a neogothic St. Nicolas parish church (design by architect B. Podczaszyński, 1878) connected with architecture of famous St. Anna Church in Wilno, but the Dobre is a specially known for international famous sculptor Konstanty Laszczka (1865-1956), who was born as a son of a peasant in neighboring village Makówiec Duży and became very secial person in Polish Art Noveau in XIX/XX w. The museum of this excellent artist with very interesting exhibition consisted of his wonderful, poetical sculptures is situated in a local Culture Club (Kilińskiego).

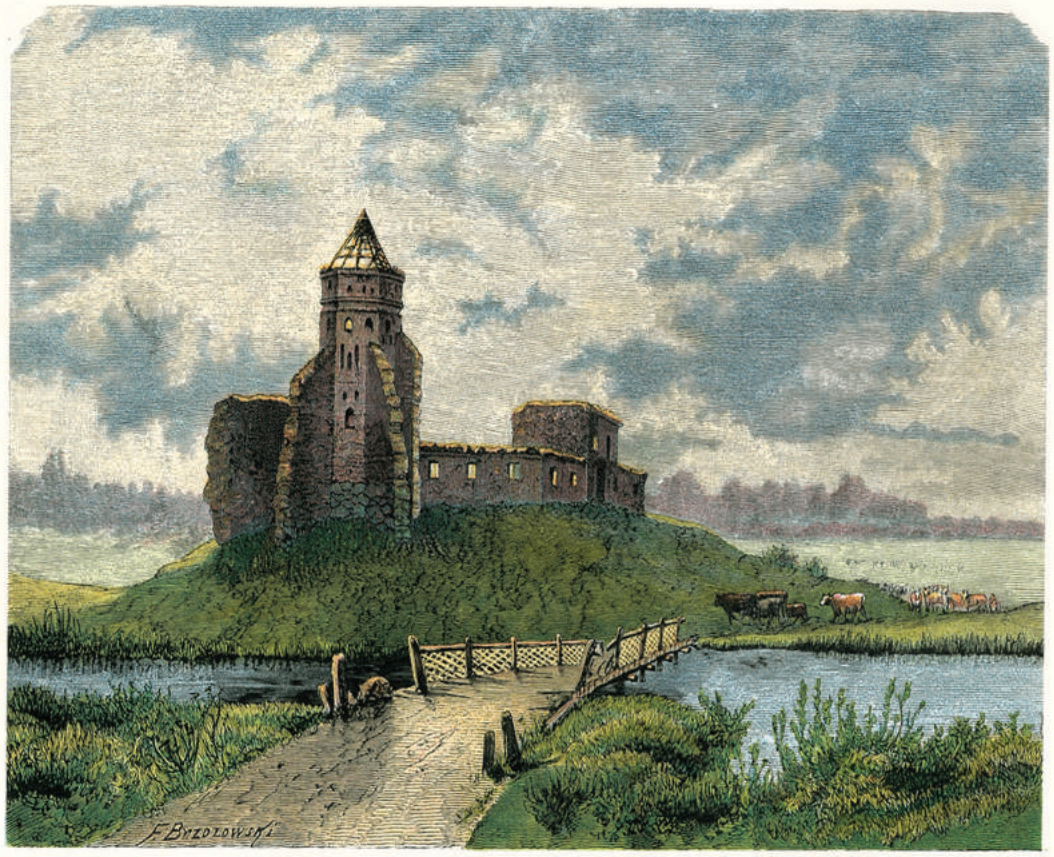

Zamek obronny, siedziba kasztelanii, kontrolujący trakt handlowy z Warszawy na Ruś i główną przeprawę na Liwcu

Herb Gminy Liw

Zamek w Liwie

Ruiny zamku w Liwie, sztych F. Brzozowskiego z 1881 r.

Kościół w Liwie pw. Św. Leonarda Opata

Prymas - Jan Paweł Woronicz *(1757-1829)*

Dalsza trasa prowadzi nas do Liwa. Od Roguszyna droga obniża się coraz bardziej otwierając szeroki widok na dolinę rzeki Liwiec płynącej w urozmaiconym otoczeniu lasów i łąk. Najstarsze ślady osadnictwa pochodzą z I-II w. n. e. W Liwie zachowała się zabytkowa zabudowa drewniana, a niektóre domy pamiętają czasy, kiedy był on miastem (do 1869 r.). Przez całe wieki **Liw** był najdalej wysuniętą na wschód warownią polską, zbudowaną na granicy wyznaczonej przez rzekę Liwiec. Przed 1429 r. na miejscu drewnianego gródka powstał zamek obronny, siedziba kasztelanii, kontrolujący trakt handlowy z Warszawy na Ruś i główną przeprawę na Liwcu. Zbudowany na zlecenie księcia mazowieckiego Janusza I Starszego ok. 1429 r., zamek był rozbudowywany przez regentkę Mazowsza księżnę Annę Mazowiecką (1512), oraz królową Bonę Sforzę (1547-55).

Zamek, zniszczony przez Szwedów w 1656 r. („potop") i 1703 r. (wojna północna), zmienił radykalnie swój wygląd w 1782 r., kiedy to na fundamentach murów, obok wieży gotyckiej powstał dwór barokowy - siedziba starostwa, strawiona następnie przypadkowym pożarem w poł. XIX w. W czasie II wojny światowej zabytek uniknął rozbiórki na cegłę dzięki brawurowej akcji polskiego archeologa Otto Warpechowskiego, który przekonał starostę niemieckiego Ernsta Gramssa o krzyżackim rzekomo pochodzeniu warowni(!) i rozpoczął jej odbudowę (1942-44), dokończoną już przez innych w 1961 r. Obecnie zamek mieści Muzeum Zbrojownię z bogatymi zbiorami broni, mebli, tkanin i malarstwa. W muzeum odbywają się doroczne imprezy kulturalno-artystyczne: czerwcowy Festyn Archeologiczny i Turniej Rycerski „O Pierścień Księżnej Anny" na który przybywa w trzeci weekend sierpnia pond 300 rycerzy i ok. 10 000 widzów. Swoją markę i renomę ma także czerwcowy zlot motocyklowy Gryf Party przyciągający około tysiąca uczestników i setki motocykli.

Zamek w Liwie jest jedyną na wschód od Warszawy zachowaną (chociaż częściowo) średniowieczną warownią na ogromnym obszarze pomiędzy Mazurami i Lublinem.

Kościół w Liwie pw. św. Leonarda Opata jest halą neogotycką, której projektant - Józef Pius Dziekoński - zgrabnie wykorzystał tradycję średniowieczną do stworzenia interesującej wizualnie dwuwieżowej budowli zbudowanej w latach 1905-1907. M.in. proboszczem liwskim był prymas - Jan Paweł Woronicz (1757-1829). Kościół jest obsadzony wokół rzadkimi gatunkami drzew opatrzonych metalowymi tabliczkami z wierszowanymi sentencjami o treści ekologicznej(!).

Wieża bramna i fragment murów obronnych zamku gotyckiego *w Liwie (XV-XVI w.)*

Turniej Rycerski
„O Pierścień Księżnej Anny”

Legenda o Żółtej Damie

Uwagę wchodzących do dworku turystów przyciąga wiszący w hallu owalny portret dostojnej matrony w żółtej sukni. Jest to słynna Żółta Dama - Ludwika z Szujskich-Kuczyńska, żona kasztelana. Pewnego dnia zaginął złoty pierścień z brylantem, ofiarowany kasztelanowej przez męża. Kasztelan zamówił dla małżonki kolejny pierścień. Kiedy i ten zaginął, mąż zaczął podejrzewać, że Ludwika go zdradza, a klejnoty ofiarowuje rywalowi. Trzeci pierścionek ofiarował już nie z miłości, ale na próbę. Po jakimś czasie dar zniknął w niewyjaśnionych okolicznościach. Nieszczęsna stanęła przed trybunałem, który skazał ją na ścięcie za zdradę małżeńską. Miesiąc po egzekucji zgłosił się do kasztelana sługa z trzema pierścieniami, które znalazł w gnieździe sroki. Mąż, dręczony poczuciem winy, rzucił się z wieży. Od tej pory, o północy, po salach zamkowych i murach krąży widmo Żółtej Damy /zwanej tak od koloru sukni/ ukazując na znak niewinności czyste dłonie.

Portret
Ludwiki
z Szujskich-Kuczyńskiej
„Żółtej Damy”

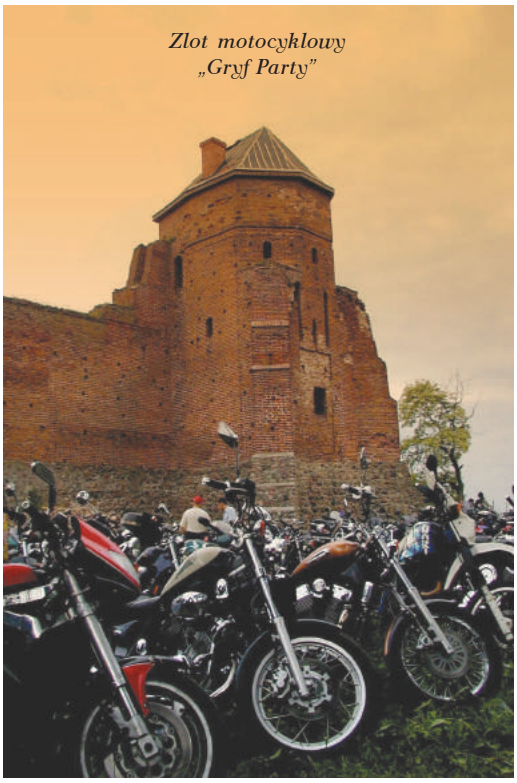

Zlot motocyklowy
„Gryf Party”

Since XII century the wooden castle in **Liw** has protected Mazovia Duchy from the attacks of the Russian, Lithuanian and the Baltic tribes. In the first quarter of the XV century Janusz I the Older, Prince of Mazovia founded a new castle of brick on the island surrounded by the swamps of the Liwiec River, which was the border of Poland nad Lithuania these times.

In 1656-1657 and in 1703 Swedish Army conquered and plundered the town and the fortress, which was ruined after the second invasion. In 1782 the foreman of Liw County Tadeusz Grabianka built up the Baroque - style manor for his office. It was burnt by the accident in the half of the XIX century. During the II World War the German wanted to turn the ruins into the bricks and in the next use it for building concentration camp in Treblinka, but Polish archaeologist, Otto Warpechowski, persuaded them, that Liw castle used to be the fortress of Teutonic Order Knights and In this way saved the castle.

Meandry Liwca obok Sowiej Góry

Punkt Widokowy - Sowia Góra

Warto na chwilę zjechać z głównej trasy (w prawo, za mostem na Liwcu, w kierunku na Jarnice) aby po przejechaniu 5 km osiągnąć **Sową Górę** - morenowe wzniesienie górujące nad głęboką w tym miejscu doliną Liwca. Jest to, można powiedzieć - góra-niespodzianka. Nikt nie spodziewa się w nizinnym krajobrazie mazowiecko-podlaskim tak rozległego widoku, jaki roztacza się ze szczytu wzgórza. Nie ma wizytującego, na którym nie zrobiłaby wrażenia panorama niezabudowanej przez człowieka, szerokiej doliny obramowanej po obu stronach wznoszącymi się łagodnie do horyzontu na przestrzeni kilku kilometrów stokami porośniętymi lasami i zagajnikami, które jakby celowo ktoś rozmieścił w kapryśny i dekoracyjny sposób. Niepowtarzalnego charakteru nadają jej meandry Liwca. Jest to przykład zachowanego krajobrazu kulturowego wyznaczonego przez potężne wały grodu w Grodzisku z X/XI w. i gotycką wieżę zamku w Liwie na przeciwnym krańcu doliny.

Przepływający obok Sowiej Góry Liwiec to prawdziwa *Rospuda w godzinę od Warszawy*, jak głoszą reklamy spływów kajakowych. Rzeka jest stosunkowo dzika, obfituje w liczne meandry o urozmaiconych brzegach: od wysokich skarp do piaszczystych plaż. W lasach i na łąkach nie brak zwierzyny - są tu łosie, sarny, dziki, bobry i wydry. Bogata jest zwłaszcza fauna ptasia; dzięki tym walorom obszar Dolina Liwca objęty został programem Natura 2000.

Spływ kajakowy po Liwcu

After 2,5 km we are passing bridge in the place called Liwskie Mosty. It`s good idea to turn the left and find the offroad situated hill - so called Owl Mountain. After 5 km you can see on the right side the hill. **The Owl Mountain** is very mysterious place. In the middleages it was a place of the secret pagan rituals. There was also the cemetery with magical ring of stones in the middle. Instead of this thrilled mysteries the hill is the best place to see how fascinating is the natural landscape of the still wild Liwiec River.

Herb Węgrowa

Bitwa pod Węgrowem, 3 lutego 1863 r.

Fragment portretu
J. D. Krasińskiego

Nagrobek
Jana Dobrogosta
Krasińskiego

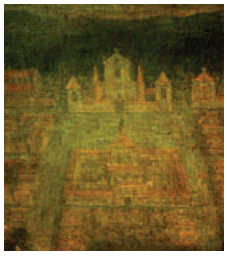

Widok rynku
z portretu
Jana Dobrogosta
Krasińskiego

Węgrów założony został w końcu XIV w. przy placu targowym, w 1414 r. powstała tu parafia katolicka pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, św. Apostołów: Piotra, Pawła i Andrzeja oraz Św. Katarzyny. W roku 1441 książę mazowiecki Bolesław IV nadał osadzie prawa miejskie. W XVI w. **Węgrów** w czasach panowania Kiszków zasłynął jako jeden z głównych ośrodków braci polskich zw. arianami. Obrazu dopełniała społeczność katolicka, ruska i żydowska, Przywilej księcia Bogusława Radziwiłła z 1650 r. dodał jeszcze dzielnicę protestancką (szkocką). W XVII-XVIII w. zbór węgrowski pełnił rolę parafii dla protestantów warszawskich.

Większość swoich zabytków zawdzięcza miasto fundacjom właściciela miasta, wojewody płockiego Jana Dobrogosta Krasińskiego, wybitnego znawcy sztuki. Kościoły węgrowskie są enklawą barokowej sztuki stołecznej w jej najlepszym wydaniu Bazylika pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny - gotycki kościół murowany z XVI w. „podniesiony jak Feniks z popiołów" w latach 1703-11, po spaleniu przez Szwedów zapewne według planów wielkiego Tylmana van Gameren przekształconych przez Jana Reisnera i Carla Ceroniego. Wewnątrz zespół pięknych fresków iluzjonistyczny pędzla słynnego Michała Anioła Palloniego. W zakrystii zawieszone jest słynne lustro słynnego maga Twardowskiego znane z wielu niezwykłych wydarzeń.

Zespół poreformacki (1693-1711) przy ulicy Kościuszki - klasztor i kościół pw. św. Piotra z Alkantary i św. Antoniego z Padwy. Barokowy kościół fundacji Jana Kazimierza i Jana Dobrogosta Krasińskich zaprojektował van Gameren. W ołtarzu głównym widnieje wspaniała rzeźba Chrystusa Ukrzyżowanego dłuta Andrzeja Schlütera; obok doskonały artystycznie nagrobek J. D. Krasińskiego. W kopule znakomity iluzjonistyczny fresk Palloniego „Świętych Obcowanie" z 1710 r. W krypcie pod kościołem nekropolia szlachty - dzięki unikalnemu mikroklimatowi ciała zachowały się w formie zmumifikowanej. Krypty można zwiedzać za zgodą księży.

Drewniany kościół ewangelicko-augsburski przy ul. Ewangelickiej to obecnie kaplica cmentarna. Budowla o prostej kon-

strukcji, bez ozdób, z wieżyczką sygnaturki, drewniany, został spalony w 1678 r. i odbudowany w 1679 r. podobno w ciągu jednej nocy (!) aby spełnić warunek niechętnego protestantom biskupa łuckiego.

Na cmentarzu przykościelnym warto obejrzeć kamienne nagrobki szkockich mieszczan z XVII i XVIII w sprowadzonych do Węgrowa przez Radziwiłłów, m.in. burmistrza Archebalda z klanu Campbell.

Widocznym śladem kilkusetletniego istnienia w Węgrowie społeczności żydowskiej wymordowanej przez Niemców w czasie II wojny światowej jest pomnik - lapidarium przy ul. Berka Joselewicza - kamienne tablice Dziesięciorga Przykazań z napisem „NIE ZABIJAJ" otoczone przez macewy i pomniki cmentarne.

Przy wjeździe do Węgrowa (przy drodze do Siedlec) znajduje się pomnik poświęcony bohaterom kolejnych Polskich Termopil, powstańcom styczniowym - kosynierom poległym w szturmie na oddziały rosyjskie w bitwie pod Węgrowem 3 lutego 1863 r., pochowanym pod wielkim głazem narzutowym.

Modrzewiowy kościół ewangelicki z 1679 r. i otaczający go nastrojowy cmentarz

Nagrobek burmistrza Archebalda z klanu Campbell

Fresk M.A. Palloniego „Chrzest Chrystusa" w bazylice węgrowskiej

Historia odzyskana - odsłonięte w 2011 r. fundamenty dawnego ratusza miejskiego z poł. XVII w.

Bazylika mniejsza Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny oraz świętych: Piotra, Pawła, Andrzeja i Katarzyny

Kościół parafialny św. Antoniego z Padwy i św. Piotra z Alkantary. Pierwotnie kościół klasztorny zakonu reformatów fundacji Jana Dobrogosta Krasińskiego

Ołtarz główny kościoła poreformackiego ze wspaniałą rzeźbą Chrystusa Ukrzyżowanego dłuta Andrzeja Schlütera, II poł. XVII w.

Krucyfiks Andrzeja Schlütera

Dom Gdański. Dawny zajazd z XVIII wieku, usytuowany przy rynku miejskim. Zbudowany w stylu barokowym z mansardowym dachem. Obecnie siedziba Miejskiej Biblioteki Publicznej

Legendy Węgrowskie

Tak zwane Zwierciadło Twardowskiego jest prostokątną płytą wykonaną z polerowanego kruchego stopu srebra i innych metali. Posiada ramę drewnianą z napisem: „LVSERAT HOC SPECVLO MAGICAS TWARDOVIUS ARTES LVSUS AT ISTE DEI VERSVS IN OBSEQVIAM EST" - Zabawiał tym lustrem Twardowski magiczne sztuki pokazując lecz Bogu na służbę obrócone (to) jest.

Trzy ciemne rysy - pęknięcia przecinają zmętniałą powierzchnię. Różnie się ten fakt tłumaczy. Najstarsza legenda sięga XVI w. Słynny mag, Twardowski, na życzenie króla Zygmunta Augusta wywołał za pomocą zwierciadła widmo Barbary Radziwiłłówny - pięknej, młodo zmarłej małżonki królewskiej. Pomimo ostrzeżenia Twardowskiego, że próba zbliżenia się do zjawy przyniesie im obu nieszczęście, król ogarnięty nagłym wzruszeniem usiłował objąć Barbarę. W tym momencie duch zniknął, lustro pękło, zaś obaj uczestnicy seansu w niedługim czasie zmarli.

Także Napoleon I Bonaparte przejeżdżając przez Węgrów podczas wyprawy na Moskwę w 1812 r. zapragnął obejrzeć owo słynne kuriozum Ujrzał wówczas w nim klęskę Wielkiej Armii w stepach rosyjskich, upadek tronu oraz zesłanie i śmierć na wyspie św. Heleny i wzburzony uderzył lustro szpicrutą, tłukąc je na trzy części.

Kolejna, weselsza historia z dawnych czasów opowiada o próżnym proboszczu węgrowskim, który uwielbiał kontemplować swoje nadzwyczaj urodziwe jakoby oblicze w lustrze do czasu, gdy pewnego razu ukazała mu się wykrzywiona szyderczo twarz diabła, na co przerażony ksiądz rzucił weń pękiem kluczy i rozbił zwierciadło.

Zwierciadło Twardowskiego

Węgrów is one of the oldest town of Podlasie Region. In 1441 Mazovian duke Bolesław IV gave the town rights to the settlement which has existed since 1414. In XVI c. it was one of the most important centers of Polish Protestantism as a private property of powerful Protestant families like Kisza and Radziwiłł. Prince Bogusław Radziwiłł in 1650 bestowed privileges to the town and invited craftsmen from Western Europe to settle down in Węgrów: Scotsmen and German.

Since 1664 catholic family Krasiński was the owner of the town. They built two fine, baroque churches, decorated by the best artist living these days in Poland: Italian painter M.A. Palloni, sculptor A. Schlüter and others. Now in Węgrów we can see interesting Catholic churches from the first half of XVIII c.: Bazylika (market place) and church of the former monastery of Franciscans (Kosciuszki Str.) and two Protestant churches - one from 1837 and the picturesque wooden temple from 1679 surrounded by old graveyard with the tombstones of the Scottish craftsmen from XVII c. (Campbell, Hueys, Henderson).

In the place of the Jewish district destroyed by German troops in 1942 there is a monument sacrificed to the Jewish citizen of the town (Joselewicza Str.).

Wielki
Książe Litewski
Witold

Herb Sokołowa Podlaskiego

Pałac Malewiczów
w Przeździatce

Michał Kleofas Ogiński
(słynny kompozytor i twórca poloneza „Pożegnanie Ojczyzny")

Pierwsze odnalezione na terenie miasta ślady osadnictwa sięgają VI w. n.e. Od XI w. obszary te stały się areną walk o panowanie nad Podlasiem pomiędzy książętami polskimi i ruskimi, zapuszczali się tu także w swoich wyprawach Litwini i Jaćwingowie.

Osadę początkował gród obronny zbudowany nad rzeką Cetynią. Położone na trakcie litewskim osiedle otrzymało prawa miejskie w 1424 roku, z rąk wielkiego księcia litewskiego Witolda. W 1508 roku dziedzic miasta, Stanisław Sokołowski, zapisał swoje dobra hetmanowi wielkiemu litewskiemu Stanisławowi Kiszce. W 1569 r. Anna Kiszczyna, wdowa po Stanisławie, przekazała **Sokołów** i okoliczne wsie synowi - Janowi Kiszce, wojewodzie brzeskiemu. Oboje byli zwolennikami arianizmu i w 1562 r. usunęli katolików z ich kościoła. W 1592 roku, Sokołów z ręką Elżbiety Kiszczyny otrzymał hetman Krzysztof „Piorun" Radziwiłł. XVI to okres rozwoju miasta zahamowany przez najazd w 1655 r. Podczas „potopu" miasto było znacznie zniszczone przez wojska szwedzkie i sojusznicze.

W 1664 roku od księcia Bogusława Radziwiłła kupił miasto Jan Kazimierz Krasiński. Po śmierci Błażeja Krasińskiego Sokołów odziedziczyli Lipscy, od nich w 1761 r. kupił miasto Ignacy Ogiński. Michał Kleofas Ogiński (słynny kompozytor i twórca poloneza „Pożegnanie Ojczyzny") sprowadził rzemieślników francuskich, którzy rozpoczęli produkcję towarów luksusowych: chustek jedwabnych, kapeluszy, kobierców, tkanin i pasów kontuszowych. W roku 1833 dobra sokołowskie nabył od Ogińskiego Karol Kobyliński. 10 lat później sprzedał je Elżbiecie z Lorentzów Hirschman, która wybudowała cukrownię „Elżbietów" (1845) w Przeździatce.

W czasie powstania styczniowego sokołowianie masowo opowiedzieli się za powstaniem. Robotnicy z cukrowni wzięli udział w słynnej bitwie pod Węgrowem. Nie przypadkiem aż do wiosny 1865 r. walczył tu jeden z legendarnych przywódców powstania, gen. ksiądz Stanisław Brzóska. Po aresztowaniu został skazany przez władze carskie i powieszony go wraz z adiutantem w Sokołowie 23 maja 1865. W 1925 roku na miejscu stracenia ustawiony został kamienny obelisk z figurą Orła Białego.

W roku 1867 Sokołów przeszedł na własność państwa. Dalszy rozwój i uprzemysłowienie zawdzięcza cukrowni założonej w 1845 r. i linii kolejowej ukończonej w 1887 r. W Sokołowie powstała ponadto fabryka octu i świec, sześć wiatraków, pięć garbarni, dwie olejarnie i cegielnia. Swoje warsztaty miało tu 200 kuśnierzy, 500 szewców i około 200 innych rzemieślników. W czasie II wojny światowej Sokołów poniósł ciężkie straty. Znaczną liczbę ludności żydowskiej wymordowano

w getcie, pozostałych wywieziono do obozu zagłady w Treblince. Działania wojenne zniszczyły 30% budynków mieszkalnych i 70% gmachów urzędowych.

Pierwszy drewniany kościół w Sokołowie Podlaskim pw. Trójcy Przenajświętszej, św. Michała Archanioła i św. Małgorzaty ufundował w 1415 roku dziedzic Sokołowa - Mikołaj Sepieński dworzanin wielkiego księcia litewskiego Witolda. Dziedzic Sokołowa - Karol Kobyliński zwany „Książko" ufundował w latach 1820-1826 roku murowany kościół, pw. św. Michała Archanioła.

Na miejscu zniszczonej w 1944 r. świątyni w roku 1948 rozpoczęto budowę kościoła pw. Niepokalanego Serca NMP projektu arch. Andrzej Boni z Warszawy, który nawiązał do na swojego wcześniejszego projektu - kościoła pw. Najczystszego Serca NMP na placu Szembeka w Warszawie.

W 1596 r. erygowano w Sokołowie parafię unicką pod wezwaniem Wstawiennictwa NMP; wcześniej mogła zapewne istnieć tu cerkiew prawosławna. Po powstaniu styczniowym unici poddani byli ostrym prześladowaniom przez władze rosyjskie, a ich cerkiew została zamieniona na prawosławną. Drewniana cerkiew stała w miejscu obecnej Szkoły Podstawowej nr 3, potem przeniesiono ją na cmentarz; rozebrano ją w 1954 r.

Początkowo właściciele miasta mieszkali poza Sokołowem, m.in. we dworze w Kupientynie. W XVIII w. powstał w Przeździatce okazały dwór modrzewiowy. Michał Kleofas Ogiński przyjmował tu 5 XII 1793 r. króla Stanisława Augusta Poniatowskiego.

Budowę murowanej rezydencji w stylu neorenesansowym wg projektu Henryka Marconiego rozpoczęto w 1859 r. na zlecenie Hirszmanów. Okazały pałac posiadał trzydzieści pokoi, oranżerię, duży taras. Otaczał go duży park w stylu krajobrazowym, dzieło Waleriana Kronenberga z 1898 r., z dużym stawem. W czasie II wojny światowej pałac zajmował osławiony starosta sokołowsko-węgrowski, brutalny i okrutny Ernst Gramss, który zmienił niewymawialną dla Niemców nazwę Przeździatka na odpowiadający pompatycznemu stylowi III Rzeszy „Falkenhorst" („Sokole gniazdo").

Po ustąpieniu Niemców w sierpniu 1944 r. Rosjanie zorganizowali w pałacu szpital wojskowy, przekształcony następnie po gruntownej przebudowie (ze szkodą dla zabytku) w szpital publiczny istniejący do końca lat 80. XX w. Obecnie budynek mieści Dom Miłosierdzia, otaczający go park jest miejscem rekreacji dla mieszkańców Sokołowa i spektakularnych artystycznych imprez plenerowych organizowanych przez Sokołowski Ośrodek Kultury.

Kościół Księży Salezjanów w Sokołowie Podlaskim

Europejskie Nadbużańskie Spotkania Folklorystyczne w Sokołowie Podlaskim

Doroczny Zlot Miast Partnerskich w Sokołowie Podlaskim

Miejska Biblioteka Publiczna w budynku dawnego dworca kolejowego

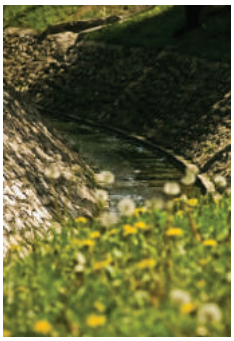

Rzeka Cetynia dziś

Opowieść o nadaniu nazwy rzeczce Cetyni przepływającej przez Sokołów

Legenda sięgająca jeszcze czasów jaćwieskich mówi, że pewnego razu polski książę zakochał się w pięknej księżniczce, córce Kumata, wielkiego wodza Jaćwingów. Ta jednak odrzuciła jego zaloty. Rozwścieczony konkurent sprowadził pod nieobecność Kumata potężne wojsko i rozpoczął oblężenie grodu „aby siłą zdobyć to, czego mu dobrowolnie omówiono" jak mówi dawna pieśń. Załoga mężnie i długo stawiała opór najeźdźcom zachęcana przykładem walecznej księżniczki dowodzącej obroną, ale pewnego dnia napastnicy wdarli się do warowni dzięki zdradzie jednego z przekupionych obrońców. Dziewczyna widząc, że wszystko stracone, skoczyła z wałów grodowych do rzeki i utonęła, wybierając raczej śmierć niż hańbę. Od tej pory rzeka, w której utonęła dumna księżniczka, wzięła od niej swoje imię i nazywa się tak aż do dziś dnia - **Cetynia**

Sokołów (the name means - Town of Falcon) has its origin long time ago - in VI c. B.C. In the middle Ages territory called Podlasie, situated between the rivers: Bug and Liwiec, was the battlefield of the forces of Polish and Russian princes who tried do conquer this land. The town rights Sokołów received from Witold - Great Prince of Lithuania, in 1424. In the first part of history of Sokołów town was owned by powerful tycoon families as Kiszka, Radziwiłł, Krasiński and Ogiński. In XIX c. in Sokołów was established sugar factory and railway station which promoted development of the town. On the times of II world war the town was heavily bombed, almost of the members of numerous Jewish community was murdered by Germans in Treblinka Concentration Camp, a lot of citizens were killed or had to escape from the place. Now Sokołów I is a modern local centre of trade, industry (well known in Poland meat factory) and spectacular festivals organized by Sokołów Culture Centre. The sights and places worth seeing: former palace and Park in Przeździatka; cathedral church; monument of last general of January Uprising against Russia, rev. Stanisław Brzóska executed in 1865.

Cetynia - river flowing through Sokolow is connected with the legend of beautiful princess daughter of Jaćwing (Yotvingias Tribe) duke Kumat, who refused to give her as wife to Polish prince. In revenge prince has attacked his castle with great army. When the fortress fell, princess jumped down from the walls to the deep water and drowned in the river. From this time the river's got her name - Cetynia - in memory of young, brave princess.

Herb Wirowa

Neobizantyński monastyr prawosławny, obecnie dom pomocy społecznej

W końcu XV w. staraniem Pawła, dziedzica **Wirowa** została ufundowana tutaj cerkiew prawosławna, która w XVII w. przyjęła postanowienia unii brzeskiej.

Przez długi czas właścicielami Wirowa byli można Kuszllowie h. Drogosław.

Antoni Kuszell po pożarze drewnianej świątyni pw. Narodzenia św. Jana Chrzciciela w 1830 r., w latach 1833-1836. wzniósł murowany kościół dla unitów. W czasie prześladowań unitów kościół został zamknięty przez władze carskie w 1883 roku. Następnie został włączony w zespół żeńskiego prawosławnego Monasteru Chrystusa Zbawiciela, istniejącego w latach 1893-1915. Dzięki pomocy finansowej cara Mikołaja II powstał okazały kompleks zbudowań złożony z budynków klasztornych oraz dwóch cerkwi w stylu neobizantyjskim, typowym dla rosyjskiej architektury sakralnej II poł. XIX w. Mniszki zajmowały się także działalnością charytatywną i szkolnictwem; opuściły klasztor w 1915 r. uciekając przed ofensywą niemiecką. W okresie międzywojennym klasztor użytkowany był przez zakonnice katolickie. Po 1946 obiekty zarekwirowały władze i umieszczono w nich dom dziecka. Obecnie w Wirowie działa dom pomocy społecznej. W dawnej świątyni unickiej, przejętej w XIX w. na główną cerkiew klasztorną, mieści się katolicki kościół parafialny pod wezwaniem św. Antoniego Padewskiego, a w przebudowanej, neobizantyńskiej cerkwi św. Serafina - plebania.

Budynki dawnego monasteru przez swój rozmach i niecodzienną architekturę są warte obejrzenia, nawet kosztem zjazdu głównej trasy.

Kapliczka przydrożna

Dzwon kościelny

Wirów use to be famous for its big orthodox monastery of Jesus the Savior that existed between 1893 and 1915 in a place of catholic Parish. From this time still survive former monumental Orthodox main part of monastery, built in neobizanthine style, and two churches - St. Anthony church and former orthodox church of St. Seraphim transformed into priest house.

Kościół w Skrzeszewie

Wieś **Skrzeszew** - nadana w 1428 r. przez księcia Witolda biskupom łuckim, do których należała do końca XVIII w. W 1724 r. otrzymali oni przywilej lokacji miasta od króla Augusta II Mocnego (niezrealizowany). W 1808 roku Skrzeszew zakupił Franciszek Obniski. Dzięki niemu wieś przeżywała rozkwit, powstał m.in. browar, gorzelnia, cukrownia oraz młyn, a także nowy kościół. Pierwszy kościół drewniany pw. św. Stanisława powstał w 1446 r.; w latach 1705-1733 przebudowany został w stylu barokowym. Był on w XVI-XVIII w. znanym sanktuarium maryjnym na Podlasiu. W latach 1837-40 kościół został ponownie przebudowany na styl klasycystyczny wg projektu Andrzeja Gołońskiego ucznia słynnego architekta Jakuba Kubickiego. Dostawiono wówczas okazały portyk joński i dużą dzwonnicę. W czasie I wojny światowej i walk z bolszewikami w 1920 r. uszkodzona została przez artylerię dzwonnica oraz zburzono wieże. Kościół położony jest efektownie na sporej górce, skąd zjeżdża się do mostu na Bugu we Frankopolu.

Typowa chałupa podlaska siedziba „Galerii RE"

Skrzeszew - Village given in 1428 by great prince Witold to Łuck bishops, was a private property of Catholic Church until end of XVIII c. Catholic baroque church built in 1705-1733 situated on the small hill was rebuilt 1837-1840 in classical style by Andrzej Gołoński, pupil of famous architect Jakub Kubicki.

Wjazd
na most
we Frankopolu

Wieś **Frankopol** - nad samym Bugiem była teatrem walk w czasie wojny polsko-bolszewickiej 19 sierpnia 1920 r. o główny most na rzece, zwycięskiej dla polskich ułanów, którzy powstrzymali wroga używając zdobytych na bolszewikach armat!

Bug, symbolicznie dzieląc Podlasie na część wschodnią i zachodnią, pod Frankopolem pokazuje swą moc dzięki imponującej szerokości lustra wody.

Frankopol - village known for heavy fights for capturing important strategically situated bridge between Polish an Bolshevik's armies on August of 1920. Our first meeting with Bug River - one of the biggest and most impressive rivers in Poland rivers in Poland.

Rzeka Bug

Herb Drohiczyna

Drohiczyn widziany od strony rzeki Bug

Za Bugiem, po drodze do Drohiczyna, warto się rozglądać na boki. Niepozorne kępy zarośli lub drzew widoczne w szczerym polu często kryją żelbetowe bunkry sowieckie z tak zwanej Linii Mołotowa, ubezpieczającej granicę na Bugu pomiędzy ZSRR i Niemcami wytyczoną jesienią 1939 r. po ich wspólnym najeździe na Polskę.

Drohiczyn, ze względu na niezwykle malownicze położenie na wysokiej skarpie Bugu, dużą liczbę zabytków i bogatą historię, nazywany bywa „podlaskim Kazimierzem Dolnym". Początki miasta sięgają X/XI w. i grodu obronnego będącego ważny punktem wymiany handlowej na pograniczu rusko-polskim, choć archeolodzy odkryli ślady osadnictwa nawet z ok. X stulecia p.n.e.

Drohiczyn był miejscem ciągłych walk o dominację nad Podlasiem pomiędzy książętami polskimi i ruskimi. Obowiązywała wówczas zasada: kto trzyma Drohiczyn, ten włada całym Podlasiem. Z tego

Widok z Góry Zamkowej

Ten niezwykły krajobraz przyciąga filmowców poszukujących nadzwyczajnej scenerii do swoich dzieł. Andrzej Wajda, zachęcony przez związanego rodzinnie z Drohiczynem Daniela Olbrychskiego, nakręcił tu plenery do „*Panien z Wilka*" i „*Kroniki wypadków miłosnych*", a Jerzy Łukaszewicz do filmu „*Faustyna*".

powodu książę Konrad I Mazowiecki w 1237 r. nadał Drohiczyn rycerskiemu zakonowi Braci Dobrzyńskich, którzy mieli bronić wschodniej rubieży księstwa. Spowodowało to z kolei szybką ripostę księcia włodzimiersko-halickiego Daniela Romanowicza. Wspólnie z Litwinami zaatakował w 1238 r. zamek drohicki i usunął zbrojnie Dobrzyńców.

W 1253 roku książę Daniel został koronowany na króla Rusi przez legata papieskiego Opizona, przez co Drohiczyn zalicza się do 4 polskich miast koronacyjnych.

W 1386 roku Władysław Jagiełło, wielki książę litewski i król Polski, po swoim chrzcie ufundował w Drohiczynie kościół parafialny pw. Trójcy Przenajświętszej. Wielki książę litewski Aleksander nadał osadzie prawa miejskie w 1498 roku i potwierdził istnienie dwóch jednostek administracyjnych: Drohiczyna Lackiego i Drohiczyna Ruskiego (po lewej stronie Bugu).

W 1520 r. Drohiczyn stał się stolicą województwa podlaskiego i zachował tę funkcję aż do 1795 r.

W sierpniu 1657 r. miasto zostało spalone przez wojska szwedzkie, kozackie i siedmiogrodzkie. XIX wiek to okres zastoju wywołanego zmianą przebiegu szlaków handlowych z powodu uruchomienia Traktu Brzeskiego, zakończonego odebraniem praw miejskich w 1863 r.

Od 1991 r. Drohiczyn jest stolicą diecezji drohiczyńskiej.

Kopiec papieski

W Drohiczynie 10 czerwca 1999 roku odbyło się spotkanie ekumeniczne z **Ojcem Świętym Janem Pawłem II**. Wydarzenie to zostało upamiętnione usypaniem pamiątkowego kopca i ustawieniem krzyża papieskiego.

Zespół pofranciszkański

Brama wjazdowa do dawnego kolegium jezuickiego i Kościół pw. Trójcy Przenajświętszej, obecna katedra

Cerkiew prawosławna pw. św. Mikołaja

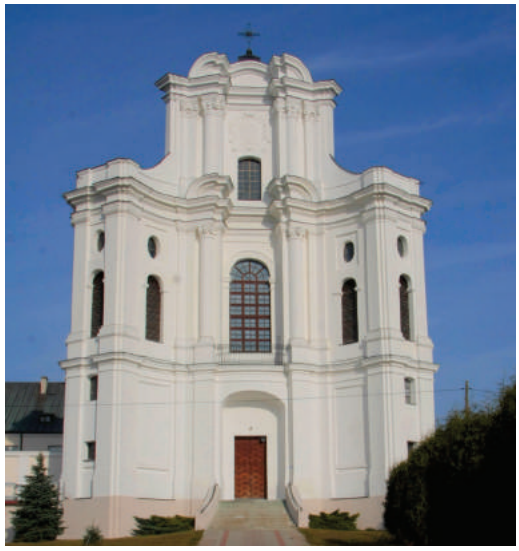

Kościół pw. Wszystkich Świętych i klasztor benedyktynek

Zabytki Drohiczyna

Obelisk z 1928 roku wystawiony w 10 rocznicę odzyskania niepodległości

Zamek drohicki zbudowany był w XV w. na wzgórzu przy skarpie Bugu na miejscu wcześniejszego drewnianego grodu. Podmywanie skarpy przez rzekę spowodowało rozmycie części wzgórza i destrukcję zabudowań zamkowych. W początkach XVII wieku, na Górze Zamkowej w Drohiczynie istniał dwór, w którym mieścił się sąd, z dawną więzienną wieżą zamkową, zniszczony w połowie XVII wieku. Na szczycie Góry Zamkowej znajduje się obelisk z 1928 roku wystawiony w 10 rocznicę odzyskania niepodległości.

Jest to punkt widokowy z zapierającymi dech w piersiach widokami na przełom Bugu i całą okolice.

Kościół i klasztor Panien Benedyktynek pw. Wszystkich Świętych powstał w XVII w. Zakon skasowały władze carskie w 1864 roku a zabudowania oddano mniszkom prawosławnym. Obecnie jest to ponownie klasztor benedyktyński.

Klasztor murowany (obecna siedziba Wyższego Seminarium Duchownego) był wznoszony w latach 1729-1744, według projektu jezuickiego budowniczego o. Jakuba Rouffa. Jezuici przejęli spustoszoną w 1657 roku przez Szwedów parafię i zbudowali nowy klasztor w miejsce spalonego.

Dzięki jezuitom powstał kościół pw. Trójcy Przenajświętszej oraz szkoła parafialna dla młodzieży szlacheckiej z Podlasia i wschodniego Mazowsza. W 1773 r. po kasacji zakonu Komisja Edukacji Narodowej przekazała kolegium pojezuickie pijarom. W ramach represji po powstaniu listopadowym w 1832 roku władze car-

Wnętrze
Muzeum Diecezjalne
im. Jana Pawła II

skie zamknęły szkołę i nowicjat, a w 1845 roku skasowały klasztor księży pijarów. Kościół pw. Trójcy Przenajświętszej, obecna katedra, w czasie okupacji sowieckiej w latach 1939-1941 został zamieniony w stajnię... W latach 1941-1944 - Niemcy - użytkowali go jako strzelnicę.

Kościół pofranciszkański został ufundowany przez wojewodę litewskiego Mikołaja Nasutę. W 1409 roku wzniesiono drewniany klasztor i kościół pw. Wniebowzięcia NMP na miejscu świątyni Przeczystej Bogurodzicy, w której w 1253 roku odbyła się koronacja Daniela Romanowicza księcia halicko-włodzimierskiego na króla Rusi. W czasie „potopu" szwedzkiego 3 maja 1657 roku klasztor wraz z kościołem został zniszczony. Odbudowano go jako murowany w latach 1678-1715. Franciszkanie przebywali w Drohiczynie do 1832 r., kiedy to zostali usunięci z miasta przez władze rosyjskie. Na ich miejsce w 1836 r. rząd carski sprowadził mniszki prawosławne. W dawnym klasztorze po powstaniu styczniowym urządzono koszary dla wojska (1865-1897). W czasie II wojny światowej kościół wycofujący się w czerwcu 1941 r. żołnierze sowieccy podpalili świątynię; wyremontowano ją po tej katastrofie dopiero po wojnie.

W zabudowaniach klasztornych mieści się Muzeum Diecezjalne im. Jana Pawła II z niezwykle interesującym zbiorem szat liturgicznych, w tym ornatów wykonanych z pasów kontuszowych (XVI-XX w.); kolekcja starodruków i rękopisów (m.in. akt chrztu Stanisława Augusta Poniatowskiego), naczyń liturgicznych a także ekspozycja poświęcona unitom podlaskim oraz Sala Papieska.

Obecnie Drohiczyn jest doskonałym miejscem do rekreacji i wypoczynku. Szeroki Bug daje wiele możliwości do uprawiania sportów wodnych i wędkarstwa. Można wypożyczyć kajaki oraz inny sprzęt wodny, lub popływać na stateczku spacerowym. Pod koniec czerwca odbywa się barwna impreza historyczna - doroczny czerwcowy Zlot Wojowników Słowian i Wikingów - w programie pokazy walki, kuchni, koncerty muzyki folkowej i dawnej.

Legenda o Zamku Drohickim

Wielki Książę Litewski Witold

Nastrojowość Wzgórza Zamkowego i rozległy widok na przymglone panoramy nadbużańskie skłaniają do snucia legend. Mówi się, że niedostępnym wnętrzu wzgórza, w labiryncie podziemnych korytarzy (z których jeden prowadzi aż do zamku w Mielniku) spoczywa w złotej trumnie ostatni władca Jaćwingów, słynny książę Kumat. Nie koniec na tym, ponoć wielki książę litewski Witold złożył w lochach bogate łupy wojenne, jakie zdobywał podczas swoich dalekich wypraw.

Mówi się też, że raz na sto lat, w ciemną, bezksiężycową nocą, otwiera się strome zbocze Góry Zamkowej i na szeroko rozlane wody Bugu wypływają bojowe łodzie pełne zbrojnych. Nie wiadomo, czy to widma ruskich czy litewskich wojów, czy też duchy poległych krzyżowców z Dobrzynia. Przez całą noc pływają nie wiedzieć gdzie, a przed świtem znikają ponownie w wysokiej skarpie wzgórza. Lecz ostatnim razem zdarzyło się, że jeden z rycerzy ujrzał przepiękną dziewczynę z Drohiczyna i zniewolony nagłym uczuciem zapomniał o powrocie, aż drzwi podziemnego świata zamknęły się przed nim na następne sto lat. Odtąd w okolicach Góry Zamkowej można zobaczyć nocami ducha rycerza, który błąka się samotnie nocą po łąkach i tęsknie wypatruje powrotu dawnych towarzyszy.

Drohiczyn is one of the oldest and the most beautiful towns in Eastern Poland. Since 2000 years people appreciated place where trade trials met together in connection with water route - Bug river. First historical castle and settlement was established here in X c. In 1253 Russ prince Daniel crowned himself in Drohiczyn as a king of Russia.

There was a strong castle on a large hill over the breaks of Bug River, now, after numerous wars campaigns and natural disasters there is still existing only little part of Castle Hill. Its necessary for every visitor to climb there and see the wonderful view from the top. Looking around we can see mighty waters of Bug, wide perspectives of natural landscape and almost all worth seeing sights of architecture in this small but charming town.

Another good point for landscape watching there is on the river/s bank, close to the ferry port. From there we can see cathedral and bishop residence (XVII-XVIII c.) on the to of steep hill, church and monastery of Benedictines Nuns (XVII c.) In the town there is also an orthodox church and former Franciscans monastery, nowadays Diocesan Museum with very interesting collection of religion art: pictures, jewellery, priest`s clothes; books and documents.

Drohiczyn, as a old town, has also a lot of legends. One of them tells that once a 100 years the Castle Hill opens at midnight and the war boat, full of knights, comes out and flows on the river, before morning dew the warriors come back and no one knows, why do they do it for?

Przeprawa promem przez rzekę

Rysunek Mariusza Karpińskiego

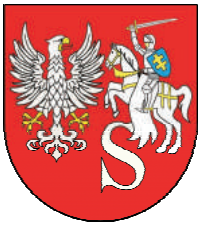

Herb Siemiatycz

Wieś **Granne** położona nad Bugiem. Najstarsze ślady osadnictwa w tej miejscowości pochodzą z XI-XII w. W 1491 r. fundacja kościoła p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i św. Jana Chrzciciela. Miejscowość lokowana przy gościńcu litewskim - obok głównej przeprawy na Bugu i stacji pocztowej funkcjonującej w XVIII i XIX w.; po drugiej stronie rzeki, dzięki podobnym warunkom, rozwinęła się wieś Krzemień.

Miecznik litewski Aleksander Maciej Ossoliński z Rudki ufundował w 1784 r. drewniany kościół, rozebrany w 1892 roku w ramach represji za udzielanie pomocy unitom. Obecny, murowany kościół św. Jana Chrzciciela zbudowano w latach 1948-1962.

W czasie wojny w obronie Konstytucji III Maja w 1793 r. na przeprawie pod Grannem doszło do walk pomiędzy oddziałami armii litewskiej gen. Michała Zabiełły i armią rosyjską generała Kreczetnikowa. W 1794 r. miała miejsce potyczka wojsk polskich z szesnastotysięczną armią Suworowa idącego na Warszawę. W 1795 r. przez Granne przejechał król Stanisław August w drodze do Grodna, skąd wywieziony został do niewoli w Petersburgu, gdzie zakończył życie. Granne oglądało także imponujący przemarsz Wielkiej Armii napoleońskiej idącej na Moskwę wiosną 1812 r. i jej tragiczny odwrót. Zmarłych z chorób i zimna żołnierzy chowano w pobliskiej wsi Dzierzby. Podczas powstania listopadowego w lutym 1831 przeciągnęła tędy jeszcze jedna wielka armia - dowodzona przez Dybicza ekspedycja rosyjska w drodze na Warszawę.

Kapliczka przydrożna w okolicach wsi Granne

Granne used to be one of most strategic point on the Great Lithuanian Route. There use to be main crossing through the Bug river. Every army that moved down this road had to - pass Granne and Krzemień on the left river`s bank. That was the rreasan of struggles and military clash that took place here in the past, one of them in 1794 r. against Russina during the war of Polish independence against Prussia and Russian Empire which tried to realize partition of Poland, what finally happened in 1795. On 1812 Napoleon I passed through Bug with his Great Army on the way to Moscow.

Herb Ciechanowca

Dwór w Pobikrach

Wieś **Pobikry** znana już w XV w. Tutejszy dwór był własnością Pobikrowskich, Godlewskich i Niemirów (od 1717), następnie Kuszllów, Ciecierskich i Jezierskich (do roku 1939 r.) Zespół dworski składa się aktualnie z oficyny z pierwszej połowy XIX wieku, pierwotnie użytkowanej jako dwór Ciecierskich. Zniszczony został pałac neogotycki, zachował się natomiast częściowo park krajobrazowy z drugiej po XIX wieku oraz aleja dojazdowa prowadząca do wsi.

Obecnie jest to malowniczy i nastrojowy, choć nieco zaniedbany zakątek z pięknym dworkiem drewnianym oraz imponującymi zabudowaniami gospodarczymi (murowany spichlerz z przełomu XIX i XX wieku, obora z 1904 roku, stajnia i wozownia z 1905 roku oraz kuźnia z lat 20 XX w.).

Zabudowania gospodarcze z przełomu XIX i XX w.

In **Pobikry** worth there is a picturesque wooden manor house of family Jeziersk from the I half of the XIX c. surrounded by old trees survived from the former palace park.

Herb Ciechanowca

Chata
w Muzeum
Rolnictwa

obok:

Skansen
w Ciechanowcu

Wiatrak- koźlak

Konfederaci barscy
- V Zajazd
Wysokomazowiecki
w Ciechanowcu

Okienko
z malwami
- skansen
w Ciechanowcu

Miastem **Ciechanowiec** był już około 1429 r., lokowanym zapewne przez wielkiego księcia Witolda. Należał m.in. do Kiszków, którzy zbudowali tu zamek zniszczony następnie w czasie „potopu". Po Kiszkach władali miastem Ossolińscy; ufundowali oni murowany kościół pw. Trójcy Przenajświętszej (do złudzenia przypominający bazylikę węgrowską) i szpital sióstr miłosierdzia (1737) proj. architekta warmińskiego Jana Adriana Kluka. Jego syn, ks. Jan Krzysztof Kluk, proboszcz ciechanowiecki, to jeden z pionierów nie tylko polskiego przyrodoznawstwa i naukowego rolnictwa, zielarz, doktor uniwersytetu wileńskiego. Obecnie jego imieniem nazwano Muzeum Rolnictwa w Ciechanowcu obejmujące pałac, skansen prezentujące odtworzone zabudowania wiejskie wraz z otoczeniem, ekspozycję maszyn rolniczych i muzeum weterynarii a także niezwykły ogród botaniczno-zielarski. W muzeum odbywają co roku organizowane z wielkim rozmachem imprezy plenerowe Zajazd Szlachecki z udziałem licznych grup rekonstrukcji historycznej.

Wart polecenia jest także turystyczny szlak kajakowy (można je wypożyczyć na miejscu) rzeki Nurzec przepływającej meandrami przez malownicze łaki, pola i lasy położone na Obszarze Chronionego Krajobrazu Doliny Bugu i Narwi obfitującego w dzikie ptactwo i zwierzynę.

Ciechanowiec started its urban career in 1429. There was a large residence of Kiszka family. Swedish army in XVII c. did destroy that fortified castle. Now in Ciechanowiec one can see baroque - style church (1737) and - first of all - significant museum of traditional agriculture and old village architecture, including objects as wooden peasant houses, the water - and the windmills, the manor house, everything in natural landscape.

Herb Rudki

Portyk wejściowy zdobią herby - Topór Ossolińskich i herb własny, herb jego małżonki Benedykty Antoniny de Löwendal

Późnobarokowy kościół pw. Św. Trójcy

Figura świętego Floriana

Gdy ile Białystok zwany jest „Podlaskim Wersalem" to Rudce przypisać można miano „podlaskiego Wilanowa" ze względu na okazały pałac Ossolińskich rozbudowany w XIX w. przez Potockich. **Rudka**, znana od XV w. (której nazwa wywodzi się od eksploatowanych w okolicy złóż rudy darniowej) należała do magnackich rodów litewskich m.in. Hlebowiczów i Kiszków, których zastąpili w XVII w. Ossolińscy herbu Topór. Jeden z najwybitniejszych przedstawicieli rodu, podskarbi wielki koronny Franciszek Maksymilian Ossoliński, zbudował w 1718 r. dwór murowany przekształcony w 1763 r. przez Aleksandra Macieja Ossolińskiego w okazały pałac w stylu barokowym. Portyk wejściowy zdobią herby - Topór Ossolińskich i herb własny, herb jego małżonki Benedykty Antoniny de Löwendal, oraz bezpretensjonalna, ale za to rozbrajająco szczera inskrypcja „Pro suo commodo Alexander Ossolinski aedificavit" czyli „Wybudował (pałac) dla swojej wygody Aleksander Ossoliński".

Do wymienionych herbów Złotą Pilawę dodali Potoccy - Tomasz Potocki objął Rudkę, jako posag Wandy Ossolińskiej. Za rządów Potockich znany architekt Jan Heurich dokonał w latach 1913-1914 rozbudowy rezydencji w stylu neobarokowym. Pałac, otoczony parkiem krajobrazowym, słynął z bogatego wyposażenia wnętrz i kolekcji broni wschodniej, jednak kolejne wojny przetaczające się przez Rudkę ogołociły go doszczętnie. Obecnie mieści Zespół Szkół Rolniczych im. Ks. Krzysztofa Kluka.

Architektura pałacu, tak jak w Wilanowie, jest zarazem dekoracyjna i swojska, łączy okazałość bryły z doskonałością proporcji poszczególnych części budowli co razem sprawia nader przyjemne wrażenie.

Niedaleko pałacu znajduje się późnobarokowy kościół pw. Św. Trójcy z 1754 r. wzorowany na farze białostockiej. W jego wnętrzu warte obejrzenia są zwłaszcza fragmenty wyposażenia kosicoła w Mirze przeniesione po II wojnie światowej. Na terenie Rudki znajdują się kapliczki z XVII w. zawierające nadzwyczaj stare posągi świętych, tak zniszczone przez czas, że wyglądają niemal jak rzeźby abstrakcyjne.

The most interesting object in **Rudka** is a beautiful palace (XVIII- XIX c.) situated in natural landscape of an old park. Palace is the former residence of Ossoliński and Potocki family decorated with stone sculptures showing the coat of arms of the landlords.

In Rudka worth seeing is also baroque church and several chapels with wooden statues of the saints from XVII c.

Herb Brańska

Starosta brański
Bogusław Radziwiłł

Nazwa miasta pochodzi od rzeki Bronki. W Brańsku istniał w XI-XIII w. gród obronny, po którym została tzw. Góra Zamkowa - grodzisko o powierzchni ponad 3 hektarów. Słynne jest uroczysko „Kumat" we wschodniej części miasta, gdzie 23 czerwca 1264 r. od mieczy polskich rycerzy z wojska Bolesława Wstydliwego poległ ten dzielny wódz Jaćwingów. Od 1390 r. **Brańsk** należał do księcia mazowieckiego Janusza I Starszego, który stracił go w pocz. XV w. na rzecz księcia Witolda. Na krótko (1440-4) zajął Brańsk wnuk Janusza I - książę mazowiecki Bolesław IV, ale zdążył w tym czasie nadać osadzie prawa miejskie.

Brańsk rozwinął się dzięki położeniu przy wielkim gościńcu litewskim. Handlowano tu głównie drewnem i zbożem. Nie ochronił miasta w czasie „potopu" przed łupieżcami starosta brański Bogusław Radziwiłł; niszczone było przez wojska konfederackie oraz szwedzkie, siedmiogrodzkie, tatarskie i moskiewskie. W 1761 r., na sejmiku brańskim został wybrany na posła stolik litewski Stanisław Poniatowski, który swoją karierę polityczną uwieńczył koronacją w roku 1764.

W XIV w. Brańsk trzykrotnie atakowali krzyżacy. Zamek gościł koronowane głowy: Władysława Jagiełłę, Kazimierz Jagiellończyk, Zygmunta I Starego z królową Boną. Jak większość miast podlaskich Brańsk był zasiedlony przez kilka nacji, posiadających własne świątynie. Stąd wzięły się w mieście aż 3 cmentarze: katolicki, prawosławny i żydowski. W 1839 roku władze carskie odebrały unitom kościół, który przekształcono w prawosławną cerkiew. Jak ciekawostkę warto podać, że Brańsk słynął niegdyś z okrutnych i biegłych w swym fachu katów i dlatego powstało przekleństwo: „A bodaj cię kat brański oprawił!".

Kościół
pw. Wniebowzięcia
NMP
(1859-1862)

Cerkiew
na szlaku
przed Bielskiem

Brańsk - the old merchant town existing as a fortified settlement since XI c.; then it gained the town rights in I half of XV c. Famous warrior of Yottingas tribe - prince Kumat was killed near Brańsk in a battle against Polish army on the 24.06.1264. Brańsk was destroyed in several wars, specially during so called Swedish Flood (1655-1657). There was districts inhabited by Polish, Russian and Jew people, they had own temples and separated cemeteries.

Herb Bielska Podlaskiego

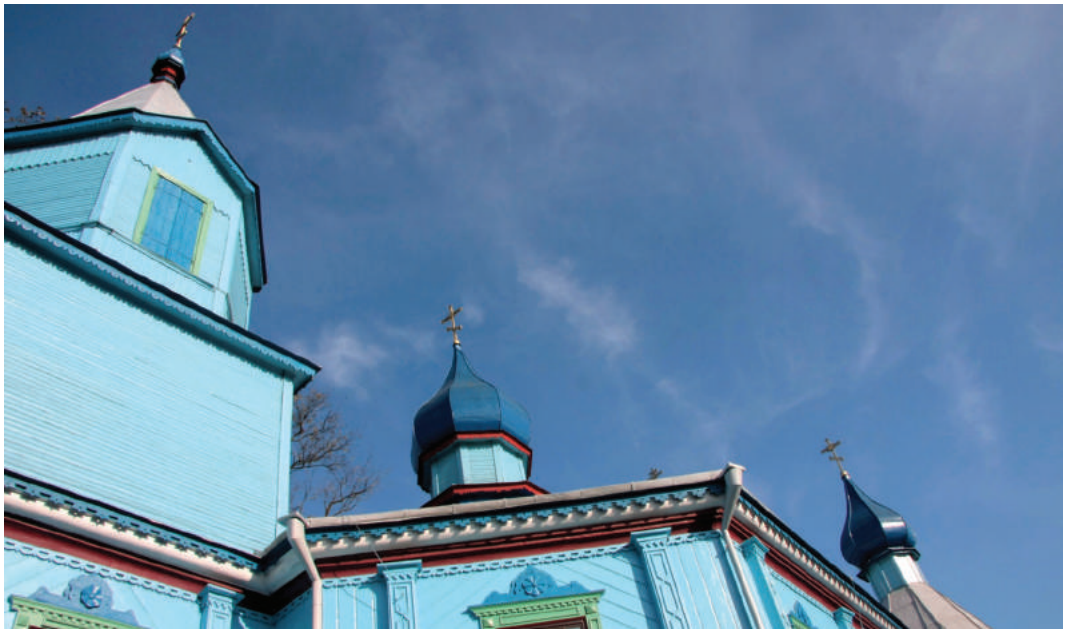

Cerkiew św. Michała z 1789 r.

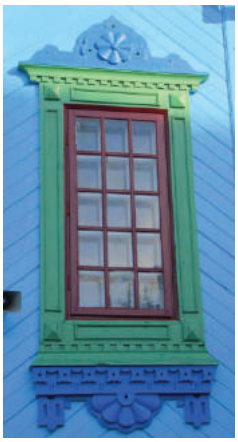

Okno Cerkwi św. Michała

Na iglicy wieży ratuszowej widoczny jest wykuty w blasze owad i data - 1779

Położony około 50 km na południe od Białegostoku.

Prawdopodobnie nazwa miasta pochodzi od słowa „bielsko", co oznacza miejsce podmokłe choć może też pochodzić od słowa „biele".

Bielsk Podlaski powstał prawdopodobnie w XII wieku jako gród obronny. Pozostało po nim grodzisko średniowieczne (XIII w.) zwane Górą Zamkową.

Z 1253 r. pochodzi pierwsza wzmianka o Bielsku w latopisie (kronice) halicko-wołyńskim. Bielsk dzielił losy księstwa: najeżdżali go Jaćwingowie (1264), Litwini, Krzyżacy, a w 1382 r. - książę mazowiecki Janusz I Starszy (w rok później wyparty przez Jagiełłę). Janusz I otrzymał Bielsk z całym Podlasiem w 1390 r. z rąk króla Władysława Jagiełły, lecz w pocz. XV w. stracił miasto na rzecz księcia Witolda. W XV i XVI w. wzrosła rola Bielska jako miasta położonego na spotkaniu szlaków prowadzących do Wilna z 2 głównych miast polskich - Krakowa i Warszawy. Dzięki temu gościli tu niemal wszyscy królowie polscy podróżujący do Wilna. Potwierdzeniem dobrej koniunktury było nadanie prawa magdeburskiego przez Aleksandra Jagiellończyka dla miasta lackiego i ruskiego w 1495 r.

Najbardziej charakterystycznym zabytkiem Bielska jest ratusz późnobarokowy (po 1776) proj. Jana Sękowskiego. Na iglicy wieży ratuszowej widoczny jest wykuty w blasze owad i data - 1779. Podobno to pamiątka po pladze szarańczy, która nawiedziła okolice Bielska.

W mieście znajduje się kilka interesujących zabytków:

1. Zespół klasztorny karmelitów fundacji Adama Kazanowskiego (1638) z barokowym kościołem NMP z Góry Karmel (1641, przebudowany - 1784). Po powstaniu listopadowym w ramach represji zajęty na cerkiew, zwrócony katolikom w 1921 r.;
2. Klasycystyczna Bazylika Narodzenia NMP i św. Mikołaja, zbudowana w 1783 roku według projektu Szymona Bogumiła Zuga;
3. Cerkiew tzw. zamkowa, z końca XVI w.
4. Cerkiew pw. Zmartwychwstania Pańskiego na Hołowiesku z 1716 r. (do 1839 unicka);
5. Cerkiew św. Michała Archanioła (1789);

6. Cerkiew cmentarna pw. Świętej Trójcy ufundowana pierwotnie przez królową Bonę, (przebudowana na przełomie XVIII i XIX wieku), w latach 1596-1839 unicka, obecnie prawosławna;

7. Zajazd z poł. XIX wieku.

W 1981 roku reżyser Jerzy Hoffmann tu właśnie nakręcił przebojowy film „Znachor" według powieści Dołęgi-Mostowicza z piękną Anną Dymną w roli Marysi Wilczur i Tomaszem Stockingerem jako zakochanym hrabią. Sceny do filmu kręcono m.in. w sklepie, koło bielskiego ratusza, oznaczonym obecnie tablicą informacyjną.

Sceny do filmu *„Znachor"* w reż. *J. Hoffmana* kręcono m.in. w tym sklepie

Ratusz w Bielsku. Siedziba Muzeum Historii Miasta, Oddział Muzeum Podlaskiego w Białymstoku

Legenda o Cerkwi pod Wzgórzem Zamkowym

W 1564 r. do Bielska zjechali się tłumnie posłowie z Polski i Litwy na sejm, aby radzić o przyszłej unii obu państw. Jednak moce diabelskie nie chciały dopuścić do spełnienia tej świętej zgody między narodami i rozpętały straszliwą nawałnicę połączoną z burzą z piorunami, z których jeden zapalił wysoką wieżę bielskiego zamku. Próby ratowania na nic się zdały i po świetnej rezydencji pozostały jedynie dymiące popioły. Zgliszcza zamku, ale nie cerkwi grodowej, którą ponoć ochroniła ręka boska - świątynia zapadła się w całości pod ziemię. Odtąd przykładając ucho do ziemi na wzgórzu zamkowym można czasem usłyszeć stłumione bicie cerkiewnych dzwonów brzmiących najgłośniej podczas świąt wielkanocnych w Wielką Sobotę, szczególnie wtedy, gdy Wielkanoc katolicka i prawosławna wypadają jednocześnie. I jeszcze jedno: szczęśliwy ten, kto dnia owego dzwony usłyszy, bo spełnią się jego marzenia.

Bielsk is another significant merchant town on the Great Lithuanian Way, received the town rights fro the hands of king Aleksander Jagiellończyk in 1495. In Bielsk laid on the crossroads of the ways from three main cities of Polish Kingdom-Warsaw, Cracow and Wilno. It was a reason of fast development of the town. Now in Bielsk we can see a lot of sights from these times: monastery of Carmel monks, several orthodox and catholic churches, and the best known of all - baroque city hall (after 1776).

Herb Białegostoku

Zespół pałacowo-parkowy Branickich w Białymstoku

Król Stanisław August Poniatowski

Początki miasta **Białystok** sięgają myśliwskiego dworu Mikołaja Raczkowicza, odziedziczonego przez Piotra Wiesiołowskiego herbu Ogończyk. Architekt królewski Hiob Bretfus wzniósł dla Wiesiołowskich dwukondygnacyjny zamek z nowoczesnymi umocnieniami ziemnymi (bastionowymi). Po śmierci ostatniego z Wiesiołowskich - Krzysztofa dobra białostockie przeszły na własność Rzeczypospolitej.

W 1659 r. w nagrodę za męstwo i skuteczne dowodzenie podczas „potopu" i wojny w Danii Stefan Czarniecki otrzymał Białystok i starostwo Tykocińskie nadane mu przez Sejm. Jedyna córka i dziedziczka Czarnieckiego - Katarzyna Aleksandra - wyszła za mąż za Jana Klemensa Branickiego herbu Gryf i wniosła mu w wianie te dobra.

Białystok najwięcej zawdzięcza Janowi Klemensowi II Branickiemu (1689-1771), (hrabia na Branicach, wojewoda krakowski (1746), hetman wielki koronny(1752), kasztelan krakowski (1762), starosta brański, bielski). Dzięki jego staraniom Białystok w 1749 r. otrzymał prawa miejskie magdeburskie od króla Augusta III Sasa.

Hetman Jan Klemens Branicki dzięki bogatym ożenkom i koneksjom na dworze obu Augustów saskich nie tylko zbudował fortunę ale także spróbował szczęścia w grze o tron. Po śmierci Augusta III był jednym z głównych kandydatów do korony polskiej. Branicki bez powodzenia walczył z wojskami rosyjskimi popierającymi kandydata „Familii", Stanisława Poniatowskiego. Mierny polityk, nieudolny wódz, sukcesy osiągnął w mecenacie artystycznym.

Z jego inspiracji powstało szereg wybitnych dzieł sztuki, m.in. siedem rezydencji (w Warszawie, Choroszczy, Wysokimstoku, Hołowiesku, Stołowaczu, Mściskach, Białymstoku). Najbardziej znaczące osiągnięcie na tym polu jest pałac w Białymstoku, zwany „podlaskim Wersalem" (proj. Jan Z. Deybel, dekoracja rzeźbiarska - Jan C. Redler). Dopeł-

nieniem pałacu był wspaniały ogród tarasowy w stylu francuskim, którego dwa poziomy symbolizować miały Koronę i Litwę połączone w jedną harmonijną całość. Na swoim dworze hetman utrzymywał balet i teatr, który dawał przedstawienia na sali dla 400 osób. Po śmierci Branickiego w roku 1771, Białystok przeszedł w ręce Potockich, którzy po 1795 r. sprzedali miasto rządowi pruskiemu. W 1802 r. wszedł w skład Cesarstwa Rosyjskiego.

Białystok szybko zaczął nabierać znaczenia jako ośrodek przemysłu włókienniczego. Paradoksalnie przyczynił się do tego kordon celny pomiędzy Królestwem Polskim a Cesarstwem w 1834 r. Białystok jako duże miasto wcielone do Cesarstwa i leżące stosunkowo najbliżej Królestwa stał się odpowiednikiem Łodzi - miejscem burzliwego rozwoju włókiennictwa, wzrostu wielkich fortun polskich, niemieckich i żydowskich, czego świadkami są pałace i fabryki dawnych baronów włókiennictwa. Wiele mówi ówczesne miano „Manchester Północy". Dalszy rozwój przemysłu stymulowany był otwarciem 1862 r. kolei warszawsko-petersburskiej. Urozmaiconą mozaikę tworzyli Polacy, Francuzi, Rosjanie, Niemcy i Żydzi, w tym Ludwik Zamenhof, twórca uniwersalnego języka - esperanto.

Z okresu międzywojennego pozostał charakteryzujący się dużą ekspresją kościół Świętego Rocha proj. Oskara Sosnowskiego (początkowo miał to być kościół Opatrzności Bożej - wotum za odzyskanie niepodległości) zwany popularnie Białym Kościołem w odróżnieniu od Czerwonego Kościoła - neogotyckiej świątyni (1900-1905) proj. Józefa P. Dziekońskiego, części zespołu Bazyliki Archikatedralnej; w którego skład wchodzi także późnorenesansowy kościół (1617-26) fundacji Wiesiołowskich, z i polichromiami A. Herliczki z 1751 r., stanowiący mauzoleum rodowe Branickich. W krypcie pochowano m.in. Izabelę, ostatnią żonę Jana Klemensa Branickiego.

W czasie II wojny światowej Białystok poniósł ogromne straty, m.in. najeźdźcy zburzyli 80% zabudowy. Wojska niemieckie zajęły Białyostok 15 września 1939 r., lecz już 22 września wcielono je do Białoruskiej SRS. Niemcy zajęli miasto ponownie 27 czerwca 1941 roku. Podczas likwidacji getta w lutym 1943 roku Żydzi wzniecili powstanie; walki w getcie przeciągnęły się aż do sierpnia 1943 r.

Współcześnie Białystok jest znaczącym ośrodkiem nauki, kultury i przemysłu. Miasto liczy obecnie ok. 300 000. mieszkańców. Znajduje się na obszarze Zielonych Płuc Polski. Ponad 32% jego

Hetman
Jan Klemens II
Branicki
(1689-1771)

Sobór
św. Mikołaja
Cudotwórcy

powierzchni zajmują obszary zielone, co tworzy niezwykły, bardzo zdrowy mikroklimat, dzięki czemu Białystok zaliczany jest do międzynarodowej Sieci Zdrowych Miast.

Zabytki miasta można zwiedzać poruszając się po pięciu szlakach turystycznych: *Szlaku Dziedzictwa Żydowskiego*; *Szlaku esperanto i wielu kultur*; *Szlaku architektury PRL*; *Szlaku śladami błogosławionego księdza Michała Sopoćki* oraz *Szlaku kulinarnym*.

Interesujące jest zwłaszcza Muzeum Wojska z bogatymi zbiorami broni i innych militariów, dany ratusz, kościoły i cerkwie.

Najważniejszy zabytek Białegostoku to Pałac Branickich zwany Wersalem Północy lub Polskim Wersalem.

W latach 1691-1697 słynny architekt Tylman z Gameren przebudował gotycko-renesanasowy zamek Wiesiołowskich na barokową rezydencję. Sięgnął przy tym do wypróbowanych wcześniej wzorów zastosowanych w Pałacu Krasińskich w Warszawie oraz w pałacu Radziejowskich w Nieborowie. Ten kształt pałacu nie utrzymał się długo, bo wkrótce Jan Klemens Branicki, zapewne pod wpływem młodziutkiej żony - Izabeli z Poniatowskich, zapragnął nowej, jeszcze bardziej efektownej siedziby - *palace entre cour et jardin* - wg projektu Jana Zygmunta Deybla. Po śmierci Deybla prace prowadził w latach 1750-1771 Jakub Fontana. Pałac dekorował znany rzeźbiarz Redler autor m.in. „Herkulesa walczącego z Cerberem" i „Herkulesa walczącego z Hydrą". Dla Branickiego pracowali m.in. Szymon Czechowicz, Louis Marteau, Augustyn Mirys, Georg Wilhelm Neunhertz.

W szeroko znanym i podziwianym pałacu w Białymstoku bywały koronowane głowy August II Mocny, August III Sas, Stanisław August Poniatowski, Józef II Habsbur, książę Karol Wettin, późniejszy król Ludwik XVIII(1798), Ignacy Krasicki a także zagraniczni dyplomaci. Po śmierci hetmana pałac sprzedała wdowa rządowi pruskiemu, a następnie odkupił go car Aleksander I.

W okresie panowania rosyjskiego pałac został rozgrabiony z wyposażenia, zabrano egzotyczne drzewa i krzewy, zburzony został nawet teatr Jana Klemensa Branickiego. Od 1841 r. pałac mieścił Instytut Dobrze Urodzonych Panien. Podobno dlatego usunięto ponad 100 antykizujących (a więc nagich) posągów z parku i ogrodu, oficjalnie aby.... nie gorszyć młodych dziewcząt (sic!), choć równie dobrze mógł to być pretekst do kolejnego rabunku.

W czasie I wojny światowej w pałacu urządzono szpital wojskowy. Po wojnie pałac był siedzibą urzędów państwowych. Podczas wojny polsko-bolszewickiej pałac zamieszkiwało całkiem nieary-stokratyczne towarzystwo - Tymczasowy Komitet Rewolucyjny Polski, na czele z Feliksem Dzierżyńskim, szykujący się właśnie do objęcia władzy w Polsce po zwycięstwie rewolucji.

W czasie II wojny roku pałac został poważnie zniszczony. Prace renowacyjne trwają do tej pory, choć już obecnie jako siedziba Uniwersytetu Medycznego, wygląda równie imponująco jak w czasach Branickich.

Podróż do Wilna

Rysunek Mariusza Karpińskiego

Legenda o powstaniu nazwy Białystok

Dawno temu, w roku 1320, książę litewski Gedymin polował w Puszczy Bielskiej i zapędził się w pogoni za jeleniem w dzikie ostępy. Nie było tam żadnych ludzkich siedzib, a ponieważ nadchodziła już noc myśliwi rozbili obóz nad potokiem wypływającym z leśnego wzgórza. Czysta woda i białe piaszczyste dno zachwyciły księcia, który dość już miał bagnistych strumieni puszczańskich. Ponoć wtedy Gedymin rzekł: „Czysty, biały stok. Można by nad nim zbudować dwór myśliwski albo i wieś założyć" (a trzeba wiedzieć, że słowo stok oznacza po dawnemu źródło). I tak też się stało. Najpierw powstał drewniany książęcy dwór a przy nim wyrosło osiedle, które wzięło swą nazwę od słów księcia - Biały Stok - a jeszcze później stało się kwitnącym miastem, Białymstokiem.

Białostocki park

First documents of **Białystok** are dated about 1437. In the years 1617-1626 was built church and a Gothic-Renaissance style castle. Famous owner of Białystok was great military leader Stefan Czarniecki who received town as a reward for his victories in a war against Sweden. The most important personage for Białystok was Jan Klemens Branicki, who decide of building new palace in a half of XVIII c. This famous residence, which hosted also kings, aristocrats and international diplomats gained the name „Polish Versailles". Until now Branicki`s palace is the most elegant and impressive building in Białystok and in the all of Eastern Poland.

After partition of Poland on 1795 Białystok was a part of Prussia and - in the next - of Russian Empire. In the XIX c. started it`s career as textile manufacture center. Because of it in the town settled down a lot of citizens from different nations- Polishmen, Germans, Russians and Jews. In Białystok lived Ludwik Zamenhof, the creator of Esperanto language.

In the times of II W. W. Białystok has been under occupation of Soviet Russia since 1939 and then - since 1941 - Nazi Germany. On August 1943 in Białystok Ghetto took place Jewish uprising against German action of transportation the Jewish community to the Death Camp in Treblinka for extermination. During II world war about 80% of buildings were turned into the ruins.

Now Białystok is a capital city of Podlaskie Voivodeship and the large center of science, culture and industry.

Herb Sokółki

Klasycystyczny kościół św. Antoniego

Królowa Bona

Meczet w Kruszynianach

Nazwa **Sokółka** pochodzi podobno od tych szlachetnych ptaków, które mieszkańcy mieli hodować i układać do polowania z przeznaczeniem na dwór królewski. W początku XVI w. Bona miała tu swój dwór myśliwski zw. Sucholda, nadany jej przez kochającego małżonka - Zygmunta I Starego wraz z ogromni lasami - częścią Puszczy Grodzieńskiej. Bywał tu i ostatni z Jagiellonów - Zygmunt August, który ufundował w Sokółce kościół, ale dopiero Zygmunt III Waza podniósł wieś Sokółkę do rangi miasta, a stało się to w roku 1609. W 1679 r. Jan III Sobieski zaczął osiedlać tu żołnierzy ze swoich chorągwi tatarskich.

W Sokółce przy gościńcu litewskim stanęła stacja pocztowa zarządzana przez urzędników z rodziny Michaelisów. II połowę XVIII w. życie miasta zdominowała osobowość Antoniego Tyzehausa, który miał wielkie plany „biznesowe", lecz mniej szczęścia w interesach i w efekcie nie powiodły się jego projekty - produkcja materiałów luksusowych różnego typu. Nie zdołał rozwinąć przemysłu ale zbudował m.in. pałacyk gubernatorski

W okresie międzywojennym słynne były tutejsze targi końskie, podobnie jak współcześnie znane są szeroko produkowane na masową skalę okna z Sokółki. Jeszcze więcej rozgłosu przyniósł miastu seria filmowa rozpoczęta przez popularny film „U Pana Boga za piecem". Zwiedzając miasto i okolice można skonfrontować wyobrażenia filmowe z rzeczywistością, nie mniej malowniczą.

Sokółka była zawsze był zamieszkiwana przez ludność mieszaną - w XVIII/XIX w. na 1124 mieszkańców było 383 Żydów i 18 Tatarów. Właśnie Tatarzy i ich kultura są głóuną atrakcją Muzeum Ziem Sokólskiej. W Sokółce zaczyna się także Szlak Tatarski, prowadzący do ich ostatnich osiedli w Polsce - Bohonik i Kruszynian.

Name **Sokółka** comes from the hunting falcons which were breed in forest by the local settlers for the rich hunters - Polish kings and noblemen. Another reason for the fame of this place is fact of Tatar`s soldiers colony settled down here by Polish King Jan III Sobieski I in the II half of XVII c.

Local museum presents tradition and history of nations that use to live in Sokółka (Polish, Russian, Tatars and Jews). So called Tatar`s Trail starts here and leads to Kruszyniany and Bohoniki, the last villages of Polish Tatars with the original cemeteries and wooden mosques. In Sokółka one can see also Orthodox Church of St. Alexandery Newski from the XIX c. and Catholic Church of St. Anthony (1848, and 1901-1904).

Klasycystyczny Kościół św. Antoniego w Sokółce został zbudowany w latach 1840-48, i przebudowany gruntownie w latach 1901-1904. Posiada bogate wyposażenie wnętrza z XIX w. i efektowną fasadę ozdobioną mozaikowym wizerunkiem z Matki Boskiej Ostrobramskiej i licznymi rzeźbami, jednak największy rozgłos przyczyniła mu nie zabytkowa architektura lecz cudowne wydarzenie z 2008 r., tzw. cud w Sokółce. Wówczas to w hostii wykryte zostały tkanki, które eksperci określili jako fragmenty ludzkiego mięśnia sercowego. Jak do tej pory Kościół nie uznał oficjalnie tego zdarzenia za cud, ale hostia przechowywana jest jak relikwia.

W rynku znajduje się cerkiew prawosławna pw. św. Aleksandra Newskiego wybudowana w około 1830 roku. Kopułę wieńczy czterospadowy dach z sygnaturką i czterema wieżyczkami z cebulastymi hełmami.

Nieopodal rynku w zlokalizowane jest Muzeum Regionalne. Znajduje się tu stała wystawa poświęcona osadnictwu tatarskiemu. W parku miejskim obok dębu Bartek, który jest pomnikiem przyrody, znajduje się kamień upamiętniający trzechsetną rocznicę osadnictwa tatarskiego. Naprzeciw gmachu sądu pomnik Józefa Piłsudskiego upamiętniający on zwycięską bitwę nad Niemnem we wrześniu 1920 r.

Herb
Czarnej Białostockiej

Cerkiew
Świętych
Niewiast
Niosących
Wonności

W XIII w. powstał w okolicy (Niemczyn) gród obronny. W XV w. była to królewszczyzna, przekazana Radziwiłłom przez Zygmunta Starego (1509); odebrana im przez Bonę (1536); od 1571 r. własność Zygmunta Augusta. Puszcza Bielska przez wieki była ostoją zwierzyny i królewskim terenem łowieckim. W XVIII wieku powstała wieś Czarna osadzona na prawie łowieckim. W 1782 r. wybudowano stację pocztową w osiedlu Bukształ, którą odwiedził w 1795 r. król Stanisław August Poniatowski w drodze do Grodna. W 1962 r. Czarna Wieś Osada otrzymała prawa miejskie i nową nazwę - **Czarna Białostocka** (do 1962 r. Czarna Wieś). Atrakcje Czarnej Białostockiej łączą się przede wszystkim z puszczą. Otaczają ją rezerwaty i tereny chronione dawnej Puszczy Knyszyńskiej: Budzisk, Jesionowe Góry i Międzyrzecze.

Ekscytującym przeżyciem jest przejażdżka kolejką wąskotorową przez wybrane, fascynujące fragmenty puszczy, trasą długości 20 km, z Czarnej do Czeremchowej Tryby

Niezwykle malowniczo położony jest także zalew Czapielówka - dosłownie pośrodku lasu. To świetny akwen do połowu szczupaka, sandacza, okonia, amura, lina, karpia, leszcza i karasia. No i ta wszechogarniająca cisza lasu - towar deficytowy w naszej cywilizacji, w której stan ciszy praktycznie nie istnieje poza nielicznymi enklawami.

Herb Wasilkowa

Góra Krzyży koło Wasilkowa

Wiatrak w Białostockim Muzeum Wsi

Cerkiew p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła

Początki Wasilkowa to gród obronny założony w II połowie XIII wieku przez księcia włodzimiersko-halickiego Wasylka, brata króla Rusi - Daniela. Pierwsze osadnictwo występowało tu w XIII-XIV wieku. Miasto zostało założone w 1566 roku, starostą był Hiob Bretfus, nadworny architekt króla Zygmunta Starego, autor projektów zamku w Białymstoku i Tykocinie. Starostą wasilkowskim był słynny humanista Łukasz Górnicki, autor m.in. „Dworzanina polskiego".

W czasie II wojny światowej 19 września 1939 **Wasilkóu** został zajęty przez wojska niemieckie, następnie zajęły go wojska sowieckie w myśl paktu Ribbentrop-Mołotow.

Najciekawszym obok skansenu obiektem w Wasilkowie jest cerkiew p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła z roku 1853 w stylu w stylu bizantyjsko-ruskim. Pierwotnie była tu drewnianej cerkiew unicka, wzmiankowana już w XVII w. W II poł. XIX w. dobudowano monumentalna bramę o unikalnej architekturze, będącą jednocześnie cerkiewną dzwonnicą.

Skansen - oficjalna nazwa: Białostockie Muzeum Wsi - zajmuje ponad dwudziestohektarowy teren i posiada w zbiorach ponad 30 drewnianych obiektów: Jest też karczma, gdzie można zapoznać się ze specjałami podlaskiej kuchni regionalnej.

W skansenie podziwiać można wyposażenie mieszkań, narzędzia rolnicze, meble ceramikę, tkaniny i stroje), oraz zabytki techniki rolnej i leśnej; budynki drewniane z całego województwa podlaskiego (m.in. wiatrak, kuźnia domy mieszkalne i gospodarskie). Skansen położony jest nad rzeką Supraślą w malowniczym, parkowym krajobrazie.

W budynkach Muzeum znajduje się tradycyjne wyposażenie wnętrz oraz wystawy czasowe i stałe, poświęcone m.in. dawnym narzędziom rolniczym, pojazdom wiejskim, osadnictwu w dolinach rzek, zdobnictwu architektury drewnianej, garncarstwu i pszczelarstwu.

At its beginning, in the II half of XIII c. there was a fortified wooden castle of prince Wasylko brother of Daniel, the king of Russia. The city was established in 1566.

The interesting object to see is an St. Peter and Paul Orthodox Church built in neo-byzantine style. But the most famous is a **Wasilkóu** skansen - museum of village (Białostockie Muzeum Wsi). In skansen tourists can see peasant`s tools, furniture, pottery, tapestries and of course wooden architecture: houses, windmills, forge and many others and village inn with original, tasty regional dishes.

Herb Supraśla

Pałac Buchholtzów w Supraślu

Miasto **Supraśl** leży nad rzeką Supraślą, prawym dopływem Narwi. Jest to jeden z głównych ośrodków turystycznych na terenie Puszczy Knyszyńskiej. Dzięki wspaniałemu mikroklimatowi wynikającemu z leśnego otoczenia posiada status uzdrowiska.

Początki miasta sięgają XV wieku, kiedy to Aleksander Chodkiewicz ofiarował bazylianom uroczysko Suchy Hrud. W pocz. XVI w. powstała pierwsza cerkiew św. Jana Ewangelisty. Kolejną świątynię, murowaną cerkiew obronną z 4 basztami i warowną bramą zbudowano pod wezwaniem Zmartwychwstania Najświętszej Marii Panny. Słynęła ze wspaniałych fresków z poł. XVI wieku autorstwa Sabiana Nektarija Malara. Obok powstały budynki klasztorne i gospodarcze.

W1601 roku zakon przyjął postanowienia Unii Brzeskiej i miasto stało się siedzibą metropolity unickiego dla Rusi Zachodniej. Dzięki temu powstał imponujący pałac opacki (1655) otaczający cerkiew obronną. Cerkiew zniszczyli Niemcy w 1944 r., lecz została odbudowana. Obecnie w pałacu mieści się m.in. muzeum ikon, wywierające na zwiedzających duże wrażenie dzięki zbiorom prezentowanym na niezwykle efektownej, multimedialnej ekspozycji.

Supraśl, podobnie jak Białystok, skorzystał na utworzeniu bariery celnej z Królestwem Polskim; rozwinął się tu przemysł - w XIX w. powstało aż 7 fabryk włókienniczych. Pierwszą założył w 1833 r. Wilhelm Zachert. Niestety spalili je Niemcy w 1944 r.

W Supraślu warto zwiedzić także budynki klasztorne z lat 1755-1764, bramę-dzwonnicę z 1752 r., cerkiew prawosławną pw. św. Teologa (1889-1891), katakumby pobazyliańskie, „Starą Pocztę" - budynek z końca XVIII wieku przykryty gontowym łamanym dachem, który mieścił kiedyś stację poczty. Malowniczo prezentuje się eklektyczny pałac Buchholców z 1892-1903 r. otoczony parkiem, obecnie siedziba znanego Liceum Sztuk Plastycznych z którego wyszło wielu wybitnych artystów.

Kaplica grobowa rodziny Zachertów

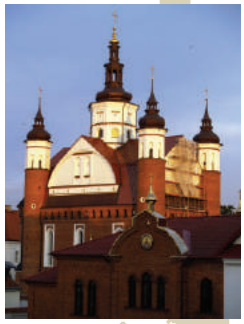

Cerkiew prawosławna pw. św. Teologa

Supraśl lays among big forests, in the valley of Supraśl River and it's the reason of uncial, healthy microclimate of this area. History of this place starts in XV c.

In XVI c. was built fist orthodox church and monastery, which rejoined to Brest Union in 1601. Thanks to establishing in Supraśl the bishops capital for Western Russia unionists we can now admire extraordinary complex of the former abbey buildings - the big fortified church and bishops palace with unusual collection of orthodox icon. In the city still is preserved the old architecture from the times of booming weaver industry from 1833, like weavers houses, post office and picturesque Buchholc family palace from 1892-1903 r.

Herb
Kuźnicy Białostockiej

Cerkiew
w Kuźnicy
Białostockiej

Herb Grodna

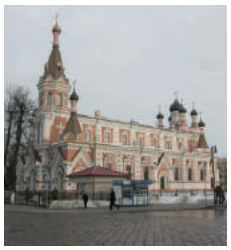

Cerkiew
w Grodnie

Herb Druskiennik

Kuźnica Białostocka

W Kuźnicy Białostockiej szlak rozstaje się z terytorium Polski. Punkt graniczny funkcjonuje obok wsi. Kuźnica to dawne miasto założone przez królową Bonę (prawa miejskie w 1536 r.) obok zakładu przemysłowego - kuźni żelaza - notowanego już w 1504 r. Prawa miejski Kuźnica straciła w 1921 r. z powodu zniszczeń w czasie kampanii 1920-21 r.

Kuźnica Białostocka is point of a border crossing to Belaruś. Kuźnica is a former town (until 1921) established by Polish queen Bona in 1536 near the big iron manufacture (Kuźnica-Hammer-mill).

Grodno

Grodno znane jest jako gród ruski już w XI w. W połowie XIII w. gród należał do księcia Daniela Romanowicza panującego także w tym czasie w Drohiczynie. Następnie usadowili się tu Litwini (1376), a książę Witold nadał osiedlu prawa miejskie (1391) i zbudował zamek obronny (1398). Grodno było ulubionym miejscem pobytu króla Stefana Batorego, który zmarł na zamku grodzieńskim w 1586 r. Obecnie w Grodnie podziwiać można przebudowany zamek gotycki, liczne kościoły i cerkwie oraz pałace i synagogę.

Grodno has been known since XI c. asa Ruthenian fort. In 1364 Lithuania conquered these lands. Grodno in 1391 received town rights from prince Witold.
Grodno is known as a historical town with many churches, orthodox temples and synagogue. One of the most famous kings of Poland, Stefan Batory, died here in the year of 1586.

Druskieniki

Miasto na Litwie (od 1991 r.) jedno z najlepszych uzdrowisk w Europie założone w 1837 r. Popularne stało się zwłaszcza w XX-leciu międzywojennym m.in. dzięki Józefowi Piłsudskiemu, który chętnie przyjeżdżał tu na kuracje. Niedaleko Druskiennik urodził się najsłynniejszy artysta litewski przełomu XIX i XX w., Mikołaj Konstanty Ciurlionis, malarz, muzyk i teoretyk sztuki. Obecnie Druskienniki słyną jako uzdrowisko - występują tu źródła mineralne i pokłady borowiny, oraz ze wspaniałego aqua-parku.

Lithuanian Town Druskiennki is one of the most famous and popular health-resort in eastern Europe. It`s became very popular on the 20-th of XX c.; there came even great state leaders as Józef Piłusudski. Now is a big centre of recreation, spa, aqua parks and many other attractions.

Troki

Troki słyną z okazałego zamku gotyckiego na wyspie jeziora Galve, którego budowę ukończył w początkach XV w. książę Witold. Przez pewien czas był on siedzibą władców Litwy, tutaj też przechowywano skarb książęcy. Po zniszczeniach w XVII w. zamek odbudowywany był w wieku XX w., m.in. przez S. Lorentza. Obecnie mieści muzeum. Kolejna atrakcja Trok to osiedle Karaimów - narodu pochodzenia tureckiego - sprowadzonych przez Witolda do Trok jako strażników zamku. Posiadają własną świątynie - kienesę - oraz charakterystyczne budownictwo, a nawet oryginalną kuchnię.

The most famous sight in Troki (Trakai) is a mighty gothic festle, situated on the Galve Lake island, the former residence and treasury of Lithuanian rulers. Now it's a very interesting museum presenting history and culture of Lithuania.

Zamek
w Trokach

Trakai are also widely know as a settlement of Karaim nation (with Turkish origin) settled down here in XV c. by prince Witold as a members of his private life-guard. They have very original culture, architecture and also tasty food.

Wilno

Wilno, stolica Litwy; miasto znane od XIV w., kilkakrotnie niszczone przez Krzyżaków, Moskali oraz wielkie pożary, odradzało się za każdym razem w formie jeszcze piękniejszej.

W przeszłości drugie z miast stołecznych Rzeczpospolitej Obojga Narodów jest ośrodkiem przemysłowym, uniwersyteckim, artystycznym a także miejsce pielgrzymek do cudownego obrazu Matki Boskiej Ostrobramskiej. Starówka wileńska jest świetnie zachowana i odrestaurowana. Tłumy turystów przyciąga m.in. katedra wileńska z XVIII w., podobnie jak kościoły węgrowskie ozdobiona freskami przez Michała Anioła Palloniego; kościół św. Piotra i Pawła na Antokolu z XVII w. ze słynną dekoracją stiukową Piotra Pertiego; Uniwersytet; pamiątki po Adamie Mickiewiczu, barokowy kościół św. Katarzyny czy też gotycka Wieża Gedymina pozostała z jednego z zamków wileńskich.

Vilnius, capital Town of Lithuania, has been known since XIV c. as a fortress and settlement invaded several times by the army of Teutonic Order in Prussia. During the history of the united states of Kingdom of Poland and Great Duchy of Lithuania Vilnius was the second main city of the state after Krakow and - later - Warsaw.

Now Vilnius is a modern centre of industry, university science and art. Old town of Vilnius is a careful restored district with magical atmosphere created by beautiful old houses, churches and palaces. It is also a Christian pilgrim centre thanks to the famous miraculous picture of Our Lady in Ostra Brama.

Na Litwie i Białorusi wszędzie odnajdujemy związki i odniesienia do obiektów z polskiej części Szlaku. Na wileńskim kościele św. Anny wzorował się autor fary w Dobrem; cmentarz na Rossie przygarnął matkę i serce Józefa Piłsudskiego, w Druskiennikach urodził się Mikołaj Konstanty Ciurlionis, który zakończył życie w Pustelniku koło Warszawy, a zamek wielkiego księcia Witolda w Trokach stanowił wzór (lub też odwrotnie) dla zamku w Liwie należącego księcia Janusza I Starszego - szwagra Witolda. To tylko niektóre z podobieństw spajających Wielki Gościniec Litewski w jedną całość.

On travelling in Lithuania and Belarus everywhere one can see connections with Polish part of the Great Lithuanian Trial, which are visible in the architecture, the tradition and in the history - for instance church in Dobre is following the shape of the St. Anna Church in Wilno, the same we can say about Liw castle and the castle of great prince Witold in Troki.

Herb Trok

Mikołaj Konstanty Ciurlionis, malarz, muzyk i teoretyk sztuki

Herb Wilna

Katedra wileńska

Cudowny obraz Matki Boskiej Ostrobramskiej w Wilnie

Wielki Gościniec Litewski

(Warszawa - Wilno)

szlak turystyczny,
wielcy ludzie,
niezwykłe krajobrazy,
wspaniałe zabytki

Tekst: Roman Postek

Opracowanie graficzne i skład: Mirosław Zdrodowski

Zdjęcia: Roman Postek, Paweł Kryszczuk, Maciej Tomaszewski, Joanna Błońska, Grzegorz Ryżewski, Zbigniew Bocian, Maria Koc, Jacek Simanowicz, Bożena Gontarz, Katarzyna Milowska, Danuta Grodzka-Wojdyna, Cezary Mikos, ze zbiorów Białostockiego Muzeum Wsi, ze zbiorów ROBiDz w Białymstoku, ze zbiorów EGD „Tygiel Doliny Bugu”

Rysunki: Mariusz Karpiński

Wydawca:
Sokołowskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne,
Sokołowski Ośrodek Kultury, Muzeum Zbrojownia na Zamku w Liwie

Wydanie I, Sokołów Podlaski, 2012

Więcej informacji na temat szlaku Wielkiego Gościńca Litewskiego na stronie **www.sok.sokolowpodl.pl**

Organizacja wycieczek, wyjazdów indywidualnych i pobytów turystycznych na szlaku Wielkiego Gościńca Litewskiego:
Danuta Grodzka-Wojdyna - licencjonowany przewodnik wycieczek, PTTK, tel. 608 191 645

Druk: Kozak Druk Siedlce

ISBN 978-83-933-051-3-1